

AZ ISKOLAKÖTELES GYERMEKEK VÉDELMEÉRŐL.

Dr PUREBL GYÖZŐ székesfővárosi tanácsnok, m. kir. kormányfőtanácsos, egyetemi magántanár előadása 1930. május hó 9-én, a székesfővárosi Pedagógiai Szemináriumban.

M. t. Hallgatóim! Három esztendeje annak, hogy a gyermekvédelem propagálása érdekében Budapest t. közönségének és a székesfőváros i. t. tanerőinek előadásokat tartunk, hogy a gyermekvédelmet a maga egészében szívükbe, lelkükbe, egész énjükbe átvigyük. Amidőn mintegy öt esztendővel ezelőtt a közoktatási ügyosztály vezetését átvettem s a reám váró munka méreteit áttekintettem, első pillantásom a tanerők után az iskolás gyermekekre esett, főleg pedig azokra, akik a nagy világégés után, elhagyatottan magukra maradtak. Ugy éreztem, hogy ezeken minden áron segítenünk kell; más nemzetek is belátták, hogy az óriási vérveszteséget, amit a háború okozott, csak úgy pótolhatják, ha elsősorban a gyermekről gondoskodnak. Nálunk még súlyosabb a helyzet, mint más országokban, mert hazánk testét szétszabdalták, testvéreinket s azok gyermekeit elhurcolták, keblünkről leszakították és mi, a megmaradt maroknyi magyarság tisztán a jövő generációra vagyunk utalva, szegény hazánk sorsa ettől függ. A mi kötelességünk és felelősségünk tehát kétszeresen, sokszorosan nagyobb, mint bárki másé. Éreztem és láttam, hogy nemcsak pedagógiai szempontból kell az iskolaköteles gyermekek jövője felé tekintenünk, hanem higiéniai, egészségügyi, testi és lelki ellátás szempontjából is s mindent el kell követnünk, hogy őket szegény, csonka hazánk számára megmentjük. Enélkül az országot talpraállítani nem lehet.

A gyermek jövője és fejlődése a szülők és tanítók kezébe van le téve. E két faktornak együtt kell működni. Mint az iskolát fenntartó hatóság egyik szerény képviselője célul tűztem magam elé, hogy a székesfővárosi iskolák ne csak az értelem fejlesztésére törekedjenek, hanem testben is egészséges és edzett gyermekeket neveljenek.

A háború és az utána következő nehéz idők bebizonyították a hatóságok előtt, hogy a testben egészséges fiatalság nagyobb és nehezebb szolgálatokat tud teljesíteni; a test nevelése tehát épp oly fontos, mint az értelem fejlesztése. Természetesen, ezzel karöltve jár az erkölcsi nevelés is. Az élet sürgető nyomására az iskola átlépte az egyoldalú oktatás határait és belépett a gyermekvédelem különböző intézményeibe. Ennek a folyamánya az is, hogy az iskola a család mellett, mint önálló nevelőszerv jelentkezik, másrészt, hogy erkölcsi és egészség-védelmi szempontból közvetítő szervvé válik a család és a hatóság között. A gyermekvédelem a csecsemővel a bölcsőnél kezdődik, kétségtelen azonban, hogy a tulajdonképeni, intenzív gyermekvédelem a három éves kortól a tizenöt éves korig, vagyis az óvodától az iskolaköteles kor végéig tart. A gyermekvédelem nagy munkájában közreműködik az állam, a közhatóság és a társadalom. Mégis úgy érzem, miként előbb említettem, hogy a szülő után elsősorban tanító és tanár az, akire a gyermek védelme terén a legtöbb feladat hárul. Ez a gyer-

meknevelés és védelem sok esetben teljesen a tanerőre van bízva, főleg akkor, ha a szülő nagy elfoglaltsága közepette csak este látja viszont gyermekét.

Ezért a munkáért tisztelettel adózik az egész ország a nemzet nap-számosságainak, ennek intenzívebbé tétele céljából vettem mai előadásom anyagául a tanító közreműködését a gyermekvédelemben. Ezért tartottak kiváló szakembereink is előadásokat, hogy a tanítónak ez a gyermekvédő munkája hatásos és szakszerű legyen.

I. t. Hallgatóim! A gyermekvédelmet már maga Krisztus Urunk is gyakorolta, fáradságot nem kímélve gyűjté maga köré a gyermekeket: „Engedjétek hozzám a kisdedekeket, mert övék a mennyek országa.” Mi pedig mondjuk azt, hogy „emeljük magunkhoz a gyermekeket, mert az ő útjukon lesz a miénk ismét Nagymagyarország.” Idézem e szavakat azért, mert szemük elé akarom állítani azt a nagy hivatást, amely a gyermekneveléssel jár. Nem mondok újat, amit elmondani készülök, azt Önök mind tudják, azonban úgy vélem, hogy mindezeket egy gondolatmenetbe, egy csoportba összefoglalva megismételni nem árt. Küzdelmet jelentenek az említett szavak a gyermekek lelkéért, boldogulásáért, egészségéért; jelentenek munkát, gondosságot, törekvést; jelentenek szeretetet és áldozatot, melyeket mind-mind a gyermeknevelésbe és a gyermekvédelembé kell belefektetni. Végeredményében a nevelés a szülők, a tanítók elsőrendű kötelessége. Krisztus szavai kötelességet rónak reánk, hogy dolgozzunk gyermekeink lelkén, ápoljuk egészségüket; vezessük, neveljük őket, hogy tisztalelkűek, erkölcsösek, hithűek, hazafiak, felebarátot szeretők és kötelességtudók legyenek. A gyermeklelket a tanító jóformán nyersen kapja, miként a szobrász a szoborkészítéshez szükséges márványtömböt, melyet gondosan kell megmunkálnia, hogy a kötömbnek emberi formát adjon. Ugyanígy a tanítóra is gondos munkálkodás vár, hogy a gyermekből az igazi embert kialakítsa. A jó erkölcs, a kész felfogás nincs meg a gyermek lelkében és elméjében, hanem azt ki kell fejleszteni. A szülőknek annyit mondunk, ha az Isten gyermeket adott, azt tartsa és nevelje is, mert e nélkül az élet nem öröm és nem áldás, hanem sokféle boldogtalanságnak forrása.

Az élet küzdelmei, a kenyérkereset sokszor elvonják a szülőt gyermekeitől és ezek bizony többször magukra maradnak. Ekkor kapcsolódik be a társadalom, az iskola a gyermeknevelésbe, a gondozásba és ezért van szükség az óvodától kezdve végig gyermekotthonokra, hogy itt nyerjenek elhelyezést az olyan szülők gyermekei, akik mindennap reggeltől-estig tartó munkával vannak elfoglalva. A gyermek fogékony lelke az első benyomásokat öntudatlanul is környezetétől veszi át. A gyermek lelkébe maradandó nyomot hagy a szülők és tanítók jóságos vagy haragos tekintete, éppen úgy, mint azok szerető vagy gyűlöletes arckifejezése, jóindulatú vagy erőszakos beszéde. A gyermek látja, hogyan élnek körülötte, mit tisztelnek, mit vetnek meg, mit szeretnek, mit gyűlölnek. A szülőknek és tanítóknak át kell érezniök, hogy rajtuk keresztül nevelődik a gyermek, nemcsak szavaikon, hanem életükön, példaadásukon át is. A gyermek érzése, hite, vallásossága, egyénisége, hazaszeretete, az életnek való nevelése mind-mind a szülőkön és a tanítókon múlik. Szükségszerű tehát, hogy a gyermeket tiszteletre, fegyelemre, önmegegyezésre, egyenes és tiszta gondolkodásra, felebaráti szeretetre tanítsuk. Vigyázzunk a testtartásukra, hogy illedelmesen álljanak, üljenek, járjanak, hogy illedelmesen beszéljenek.

Figyelemmel kell arra is lenni, hogy a gyermekeket nemcsak a szülők és a család környezik, hanem környezik az ismerősök és pajtások is, az emberek viselkedése, szóbeszéde; környezi az utca, a falu, a város, a képek, melyeket látnak, a könyvek, melyek kezükbe kerülnek és mindez veszedelmet is rejthet számukra. A gyermek nemcsak a szülői házban, nemcsak az iskolában, hanem az utcán, a rossz pajtások között és gyenge jellemű emberek között is megfordul. Lelkébe szívárog és emlékezetébe oltódik ott a sok benyomás. Ime a nevelésnek és a védelemnek e sokoldalúsága nagy gondot ad a szülőnek, a nevelőnek, tanítónak és ezért nem szabad hanyagoknak, kötelességmulasztóknak lennünk. Vigyáznunk kell arra is, hogy kikkel társalog a gyermek; nem szabad rossz pajtások között hagyni. Sok szülő nagyon gondatlan e tekintetben és azzal hitegeti önmagát, hogy az ő fia vagy leánya jó gyermek, nincsen benne hajlam a romlásra. Pedig mindennap látjuk, hogy a sok kísértés közepette még a jó gyermek is könnyen elromlik, éppen ezért legyünk figyelemmel arra, hogy amit a szülői ház és az iskola épített, rossz társaság és az utca romba ne döntse. Aki az apró, serdületlen gyermekek gondozását nem illetétképpen fogja fel, az a gyermek útján saját lelkének disszonanciáját viszi át a világba.

A kultúra az ember saját lelki világának kiépítésében rejlik. A kultúra tehát lelkület, érzület és belső világ. A kultúra, belső életünk állapota, a mi lelkünk, ami alkotásunk. A lelki kultúrának két léleke és eszköze van, az egyik a lelkiismeret gondozása, a másik a lélek kisugározatása. Ezért szükséges, hogy az ember elsősorban belső világára lelket sugároztasson és ezeket a sugarakat őszinte tisztasággal, belső megfontolással a gyermekekre is átvigye és ezzel a tranzakcióval végezze a folytatólagos kiépítést. Ezt a kiépítést végzi a szülő a családi otthonban, a tanerő az iskolában. Az iskola a forrása mindazoknak az etikai erőknek, amelyekkel az életpályán a kis ember boldogul; éppen ezért kell ezt az erőt, ezt a lelket az óvodákban, otthonokban, népiskolákban, napközi otthonokban uralkodóvá tenni, ezért kell tanítani etikával és ehhez az etikai hatáshoz szükséges a jó szülő és a kiváló tanerő. A kiseddítő, az elemi iskola a köznevelés kezdete. Alapvető, nevelő hatása messze kiterjed. Az óvónő, illetve a tanító a szülőt helyettesíti, annak munkáját folytatja, kiegészíti a családi nevelést, ennek hiányait pótolja, s amennyiben itt helytelenségek fordulnának elő, ezeket kiigazítja. Az iskolai tanítás és nevelés sok tekintetben megegyezik az otthoni neveléssel, azonban mégis más, nehezebb, mert nem egy, hanem sok gyermekkel, különbözően megkezdett nevelői fogással, érzéssel, gondolatkörrel találkozik és mindezeket egy közös nevezőre kell hoznia. Míg az anya egy, legfeljebb egynéhány gyermekkel foglalkozik, addig a tanerőnek idegen, több és sokféle gyermekkel kell törődnie; míg az anya esetleg egész nap foglalkozhatik gyermekével, addig a tanerő a napnak csak bizonyos időhöz kötött részében foglalkozhatik vele és tervszerűen kell azt nyújtania, amit a szülő esetleg ötletszerűen, egynéhány gyermekkel egész nap végzett. A tanerő tevékenysége rendszeres, tervszerű és céltudatos. A tanerő, mondhatni előzetes ismereteiből, az élet tapasztalataiból indul ki és miután sok gyermekkel van dolga, azokat hosszú időn keresztül figyelemmel kell kísérnie; disztingválnia kell a reabízott több és sokféle gyermek között, akiknek hazulról hozott lelki világa és gondolkozása, egészségi és ellátási lehetősége más és más. Lassan, tervszerűen kell előkészíteni a gyermeket első élethivatására. A tanerőnek környezettanulmányt kell

végeznie, hogy megismerkedjék a családok szokásaival, viselkedésével, gondolkodási lehetőségével, szóval a milióvel, amelyben a gyermek él s az iskolán kívüli idejét eltölti. Nem járhat el sablon szerint, mert egyesek kerülnék eléje gondozott és gondozatlan, fejlett és elmardt gyermekek és a tanító nevelőmunkájával kell a kiegyenlítődésnek megtörténnie. A kiváló tanerőnek, ha feladatának magaslatán akar állani, művésznek kell lennie, az emberi nevelés és gondolkodás művészenek. A tanerőnek a gyermekkel való érintkezése akkor lesz áldásos, ha a szeretet művészetével közeledik hozzá s ekkor a tanuló teljes bizalommal fogadja minden szavát, minden cselekedetét és második szülőjét látja benne.

A gyermek testi és szellemi fejlődése gyermekeként igen különböző. Vannak rendes és rendellenes fejlődésű gyermekek és a tanítónak különösen az utóbbiakat kell erősen megfigyelnie. A rendellenesség egyik fajtáját megtaláljuk pl. a beszédhibás gyermekeknél, amihez sok esetben az érzékszervek fogyatékosága, vagy valamely más testi hiba, esetleg öröklött terheltség is hozzájárul, s ez esetekben a nevelés még nehezebb. Itt van leginkább szükség a tanító önfegyelmzésére, szeretetére, gyengéd bánásmódjára, elnézésre, végtelen türelmére, szinte szülői gondoskodására. Ilyen esetben a tanítónak csak azokkal a dolgokkal, illetve csak addig szabad foglalkoztatni a gyermeket, amíg ehhez kedve, türelme van és amíg azt egészsége megengedi. És etekintetben különösen a kislétszámú osztályok tanítóinak jut nehéz, de hálas és szép feladat.

A gyermekvédelemnél és a gyermeknevelésnél fontos körülmény a gyermekek tanulmányozása. A nevelésnek a mai előrehaladott korban nem elégedhetünk meg a gyermeki lélekkel foglalkozó általános tömegpszichológiával, hanem a gyermekeket egyénenként kell megfigyelés és nevelés alá venni. A tanítónak mindezekre külön elő kell készülnie, mert a gyermekek lelki világát foglalkoztatásuk, illetve tanulásuk közben való megnyilatkozás közepette kell figyelemmel kísérnie és tanulmányoznia. Különösen a kis gyermeknél tapasztaljuk, hogy sokszor öntudatlanul cselekszik, s ösztönszerűsége csak fokozatosan fejlődik tudatossá.

Szükségyszerű továbbá, hogy a gyermek természetes megnyilvánulásai közepette a tanítónak figyelme a gyermek erkölcsi világára is kiterjedjen, amelynek fejlesztése vagy kiegészítése csak nevelés útján érhető el. Az erkölcsi nevelésnek alapja a szülői otthonon kívül az iskola. Rá kell szoktatni a gyermeket a kötelességek teljesítésére, amit szeretettel kell belőle kiváltani. Rá kell szoktatni őt a rendre, a higiéniaira, a tisztaságra, az egészségvédelemre, a megbecsülésre és tiszteletadásra. Az alapvető és jellemalkotó tulajdonságokra a gyermeket céltudatosan kell rávezetni. Erre való eszköz a gyermek egyéniségének ismerete, a példaadás, a szoktatás gyakorlása, a szép iránt való érzés kifejlesztése, az igazmondásra való szoktatás, az őszinteség és nyíltság kiváltása, az egyeneslelkűségnek, bátorságnak belenevelése, amelynek ismét további folyománya az engedékenység, a szerénység, az önfegyelmzettség és a hazafias érzés. Elsőrendű közegészségügyi követelmény, hogy a gyermek dolgai között rendet tartson, tisztán járjon, testét, haját, száját, fogát, körmeit, ruháját tisztán tartsa. Nem egyszer kell a tanítónak a szülőkkel is érintkezésbe lépnie, hogy a gyermek mulasztásaira, hanyagságokra figyelmeztesse őket.

A gyermek egészségéről elsősorban a szülőnek kell gondoskodni,

tehát a gyermek testi fejlődését is elsősorban a szülő van hivatva ápolni. Sok esetben előfordul azonban, hogy a szülő gyermekével nem igen tud, vagy nem akar foglalkozni, nem törődik vele; ilyenkor ismét a tanító lép előtérbe, hogy a gyermeket védelmébe vegye.

Figyelemmel kell lenni a tanítónak a gyermek testtartására, ne hogy helytelen tartás következtében hátgerince elferdüljön. Különös szokása némely gyermeknek, hogyha figyel, nyitott szájjal tekint maga elé. Az ilyen gyermek legtöbb esetben vagy rosszul hall, vagy légzőszervi hibában szenved. Ilyenkor a tanító hívja fel a szülő és az iskolaorvos figyelmét a gyermekre, hogy megfelelő orvosi kezelésben részesítsék. Egyébként is, ha a tanító állandó megfigyelés közben észreveszi, hogy valamely gyermek szervi hibában szenved, avagy valamilyen belső betegség gyötri, lépjen azonnal érintkezésbe a szülővel, vagy az iskolaorvossal, hogy a betegséget idejében és csírájában elfojtsák. Különös figyelemmel legyen a tanító a gyermekek táplálkozására, mert a rendellenes táplálkozás sok esetben bélhurutot idéz elő. Megfigyelésénél segítségére lesz az iskolaorvos. Ha a tanító látja, hogy a gyermek gyengélkedik, azonnal küldje az iskolaorvoshoz, s ha szükséges, a szülő a gyermeket tartsa otthon és pihentesse. Egészségi szempontból fontos, hogy a tanító figyelemmel kísérje a gyermek ruházódását is, s ha valami hiányt találna, keressen módot rá, hogy az iskolanővér vagy társadalmi akció révén ingyen ruhához, lábbelihez jusson a nélkülöző gyermek.

Különös gonddal kell lennünk a tüdőbajos gyermekeknél a nyálkafertőzésre, amely előáll akkor, ha akár a tanerő, vagy a gyermek beszédközben szájából kikerülő nyálkacseppel a szembenlévőt megfertőzi. Itt két intézkedés lehetséges: vagy elkülönítjük a tüdőbajos gyermeket, vagy rászoktatjuk, hogy nagyobb távolságról beszéljen.

Nagy gond fordítandó arra, hogy ha az óra közti szünetek alatt az udvarra kimennek, meg ne hüljenek. A láb hőmérséklete a szabadban sülyed és csak lassan kezd megint emelkedni. Különösebb gondoskodás tárgyát képezze a tornagyakorlatok összeállítása, melyet a gyermekek fejlődéséhez képest kell bevezetni. A tüdőbaj elleni védekezés terén az iskola nagy szolgálatokat tehet, s a felsőbb osztályokban évente több napon át ismertetni kellene a tüdőbajt s az ellene való védekezéshez szükséges tudnivalókat, melyeket mozgófényképes előadások is kísérhetnének. A jövő esztendei előadásorozatban erre óhajtanék, szakértők bevonása és szülői értekezletek kapcsán rátérni.

Nehéz probléma az iskolák fűtése. Az iskolák nagy része nincs központi fűtéssel ellátva, amivel szabályozni lehetne a hőszolgáltatást. A teremben elhelyezett nagy kályhák kezelése minden esetre külön figyelmet érdemel, nemcsak a fűtő, hanem a tanító részéről is, hogy a terem se túlfűtött, se hideg ne legyen, az iskolai helyiségekben egyenletes legyen a hőmérséklet. Ugyancsak elengedhetetlen, hogy az iskola belsőleg és külsőleg teljesen tiszta, rendes, higiénikus, könnyen szellőztethető, kedves, barátságos, világos legyen, hogy azt a gyermek második otthonának tekintse.

Mivel a gyermek idejének javarészét a tanteremben tölti, a tanteremnek tisztának és világosnak, higiénikusnak kell lennie, s fontos az iskolaterem szellőztetése és portalanítása. Az iskolákba nagy ablakokat kell beépíteni, mert az orvosok szerint a világosság a baktérium fejlődését megakadályozza. Németországban az iskolákat csak úgy szabad megépíteni, hogy állandó szellőztetés mellett a piszok és por-

képzés teljesen elkerülhető legyen. Ezt olyan ablakokkal érik el, amelyek felső szárnya alsó tengelyénél fogva nyitható. A beáramló hideg levegő a szoba menyezetére hatol és ott keveredvén a szoba levegőjével, átmelegszik. Léghuzattal szellőztetni tilos. Ruhafogasokat csak a folyosón szabad felállítani, s a gyermek felső ruhája az osztályokba nem kerülhet. Németországban az osztályok tisztítására száraz seprőt nem szabad használni, mert ez csak tovább viszi a port a terembe, s újra leszáll a tanulók asztalára és székére. A port csak nedves ruhával és porszívóval szabad eltávolítani. Portalanítás szempontjából használják a padló olajozását is, ámbar a legtöbb helyen a padlókat linoleummal fődik be. Az iskola bejáratánál ott találjuk a lábbeli tisztítót, a tantermekben pedig lúgos vízzel, vagy fertőtlenítő folyadékkal ellátott köpöcsészéket, amelyek a fal mellett vannak elhelyezve, hogy a gyermekek ne tudjanak melléje köpni. A gyermekek rendszeres napi kéz- és körömvizsgán mennek keresztül, s minden iskola fürdőteremmel van ellátva. Nálunk is van több iskolában ilyen készség, de azt — sajnos — sehol sem használják.

Rá kell nevelni a gyermeket arra is, hogy poros vagy sáros cipőjét a terembe lépés előtt lábtörőbe törülje, hogy ez szokássá váljék nála. Testnevelés szempontjából olyan mozgásokat kell végeztetni a gyermekkel, amelyek a lélegzést elősegítik. A hajlásos mozgások, a test fejlődését nagyon előmozdítják.

A nehéz gazdasági élet és ennek folytán megváltozott életviszonyok legtöbb esetben arra kényszerítik a reggeltől estig elfoglalt szülőt, hogy a gyermekét egész nap az iskolára bízza.

Ezek befogadására szolgálnak az óvodáknál az általunk felállított gyermekotthonok, ahol az óvónőknek szép alkalmuk nyílik a gyermekvédelemre; ugyanezt a célt szolgálják az elemi és polgári iskolákban letesített napközi otthonok. Több helyütt sajnálattal kellett tapasztalnom azt, hogy a napközi otthonokban a tanító gondoskodása nem a legteljesebb, némelyek színekurának tartják és több helyen tapasztaltam azt is, hogy az odarendelt tanerő nem foglalkozik teljes odaadással a gyermekekkel, hanem inkább más dologgal tölti el idejét. Ennek a folyománya az, hogy a napközi otthon elnéptelenedik, emiatt a legtöbb is sok napközi otthont kellett megszüntetni. Tapasztaltam azt is, hogy azok a napközi otthonok, ahol a tanító intenzíven, szívvel-lélekkel fáradozott a gyermekek körül, ezek látogatottak voltak és a gyermekek szívesen jártak oda. Sajnálattal vettem viszont, hogy amidőn a szükségnek megfelelően kipróbált és hosszabb szolgálattal bíró tanerőket akartam a napközi otthonba helyezni, tiltakoztak ez ellen s degradálásnak minősítették azt, pedig a gyakorlat azt mutatja, hogy ide nem kezdő, hanem tapasztalt, gyakorlott, igazi pedagógusokat kell helyoznünk, akik a gyermekvédelemmel tisztában vannak. Itt is felhívom az igazgatók és a tanerők figyelmét a napközi otthonok fontosságára és jelentőségére.

Szükségszerű, hogy az iskola egyes tanulóinak érdekében az erkölcsi védelemre hivatott szervekkel is érintkezésbe lépjen. Ilyenek a fiatalok bírósága, a rendőri gyermek-bíróság, a fiatalok felügyelő hatósága, árvaszék, patronázs-egyesületek, Országos Gyermekvédő Egyesület, árvaházak, állami gyermekmenedékhelyek, átmeneti gyermekotthonok, kerületi elöljáróság, Nyomorék Gyermekek Országos Otthona, gyógypedagógiai és tudóbeteg intézetek, átmeneti leányotthon, iskolaszanatóriumok stb. Jogvédelem tekintetében az erre szoruló

gyermekek érdekében az iskola az árvaszékhez fordul. A hatósági támogatásban, akciókban részesítendő tanulókat a tanító, illetve testület válogatja ki. Az akciók a következők: étkeztetés, felruházás, cipőtalpalás, pénzsegély és tanszersegély, a tantestület által megszervezett jótékonyági akció, továbbá egyesületek, társaságok és magánosok útján való segély, külföldi csereakciós nyaraltatás, gyermeknyaraltatás, tejakció stb. 1929-ben 18.000 gyermeket nyaraltatott a főváros, napközi nyaraltatásban 21.000 gyermek részesült. A tejakcióban összesen elfogyott 1.106.000 két decis palack pasztörözött tej, ebből 236.800 palackot ingyen adtunk. Csukamájolaj-akció 59 iskolában van, 2.360 gyermek átlag 90 napon át fogyasztja. Iskolaegészségügyi vonatkozásban a fővárosnak a következő intézményei vannak: iskolaorvosi, iskolaszakorvosi, (szem-, fül-, orr-, torok-, gége-, bel-, ideg- és bőrgyógyászat), ortopéd-, röntgen- és fogorvosi rendelés, tüdőbeteggondozó intézetek igénybevétele, gyógytorna és a most épülő erdei iskola.

Az iskolaegészségügyi szolgálatba bekapcsolt közoktatási intéze-teink tanulólétszáma 81.822, az elmúlt iskolaévben végzett iskolaorvosi vizsgálatok száma 98.632 volt. Ezekhez járul még külön az iskola-szakorvosi rendelők tevékenysége. Egy-egy iskolaegészségügyi körzetre átlag 13.337 tanuló esik.

A szükséges környezettanulmányt az iskolanővérek végzik; ugyan-csak ők járnak el különböző hatóságoknál, intézeteknél a gyermekek érdekében. Az iskolanővérek 9.410 környezettanulmányt végeztek. Erkölcsei támogatásban 754 tanulót, anyagi támogatásban 48.560 tanu-lót részesítettek. Az iskolai gyermekvédelem egyik leghathatósabb tá-mogatója a beiskoláztatás kérdése volt, ezt a munkát az iskolakötele-seket nyilvántartó hivatal végzi. Ez biztosítéka annak, hogy a hatóság minden iskolaköteles gyermeket egyformán gondozhasson és ellenőriz-hessen. Az iskolába beírt tanulóra azonnal kiterjed a hatósági védelem és működésbe lépnek azok a szervek, melyek a gyermekvédelemre hivatva vannak. Elemi iskolával kapcsolatos napközi otthona van a fővárosnak 323, a polgári iskolákban van 44 napközi csoport. A sze-gény tanulók tankönyv-ellátására a főváros 25.770 pengőért 20.117 elemi iskolai, 7.983 pengőért 1950 ismétlő iskolai, s 10.820 pengőért 2.028 iparostanonciskolai tankönyvet szerzett be. A meglévő tanköny-vekkal együtt a főváros az elemi iskolákban 43.202 ingyen tankönyvet és térképfüzeteket adott a szegénytanulók használatára.

A székesfőváros gyermekétkeztetésre 650.000 pengőt fordított és 65 főzőhelyen 1.780.500 ebédet osztott ki a szegénytanulók között. Té-len több ezer gyermeket ruházott fel, kiosztottak 2.488 pár cipőt és ha-risnyát, 2.219 fű és lenyuhát, 771 szwettert, 456 télikabátot, 4.562 fű és 5.260 leány fehérneműt. Ez 120.000 pengőjébe került a fővárosnak. Az ingyentejakcióval naponként 8.000 szegénysorsú iskolásgyermek részesült tejkiosztásban. Mindezekon felül a főváros a társadalommal karöltve gyermekotthonokat állított fel.

Ime így kapcsolódik bele a főváros iskolai és tanerői útján a gyer-mekvédelembe.

Az iskolai gyermekvédelemnek egész sorozatát láttuk itt, amelybe tevélegesen bele kell kapcsolódnok az egyes tanerőknek és tantestüle-teknek. Szükségszerűnek tartom, hogy iskolánként, sőt talán osztályon-ként a tanító mellé a szülőkből és az iskola barátaiból társadalmi bi-zottság alakíttassék, miként ez Angliában megvan. Ebben a bizottság-

ban helyet foglalna az iskolaorvos és az iskolanővér is, akik a tanítóval együtt alakítanák meg a decentralizált iskolai gyermekvédelem helyi szervezetét. Külföldön, különösképen Németországban az iskolakötelesekről az iskolában, vagy valamely más, gyermekvédelmi központban nyilvántartást vezetnek, ahol minden egyes gyermek nyilvántartó lapját találjuk, az ovodás kortól kezdve mindaddig, míg az iskolát el nem hagyja. Ez a nyilvántartólap a tanuló személyére vonatkozó minden adatot feltüntet. Az egészségi állapotra, az értelem fejlődésére, a végzett tanulmányokra, különös képességekre vonatkozó adatok, melyek igen értékes útmutatást adhatnak a pályaválasztás alkalmával. Szükségesnek tartom, hogy ezt a rendszert idővel nálunk is bevezessék. Ezen a nyilvántartólapon feljegyeztetnének az összes kedvezmények, segélyezések, gyermeknyaraltatások stb. amiben a gyermek részesült. Ezek alapján könnyen szét lehetne választani a gyermekeket és ily módon megfelelő elbánásban lehetne részesíteni a rosszul táplált, skrofulás, tüdőbeteg, vagy arra hajlamos, továbbá a szervi hibában szenvedő, rokkant, vak, siket, néma, dadogó tanulókat. Gondoskodni kellene arról is, hogy a különböző csoportokba beosztott gyermekek további nevelése mind egészségi, mind pedagógiai szempontból megfelelő szakemberre bízassék, továbbá, hogy az abnormis, a betegesen terhelt gyermekek is kellő védelemben részesüljenek. Ezek a nyilvántartólapok szolgálnának irányadóul a gyermekek további támogatásánál és ellátásánál is.

I. t. Hallgatóim! Ezekben óhajtottam vázolni a tanító tevékenységét a gyermeknevelés és gyermekvédelem munkájában. Nem vagyok pedagógus, általánosságban igyekeztem rámutatni arra, hogy a gyermeknevelés és gyermekvédelem kérdése milyen fontos munka, ezen múlik, hogy a jövő generáció sorsa milyen lesz. De nemcsak rajtunk múlik, hanem azokon is, akik ehhez a hatalmas gyermekvédelmi munkához az anyagiakat szolgáltatják. Németországban rájöttek arra, hogy gyermekegészségügyi, illetve népegészségügyi szempontból súlyosan megbosszulja magát az a takarékoság, amelyet az iskola és ennek kapcsán a higiéné rovására visznek keresztül. A németek azt mondják, hogy a takarékoságot nem az iskolánál kell kezdeni, hanem másutt és most, hogy Berlinben jártam, tudomásomra jutott, hogy a városi háztartásra vonatkozólag kurátort neveztek ki a kiadások csökkentése céljából. Kérdéseimre kijelentették azt, hogy mindenütt lehet takarékoskodni és mindenütt lehet csökkenteni a kiadásokat, csak két helyen, t. i. az iskolánál és a gyermekvédelemnél nem, mert a gyermekeké a „jövendő.”

Ne sajnálkozással hajoljunk le a szegény gyermekhez, hanem az élethez való jogánál fogva szeretettel és odaadással emeljük fel magunkhoz és nyújtsuk neki azt, amire szüksége van. Ma van leginkább szükség a gyermekvédelemre, mert Trianon, a háború és az utána következő súlyos gazdasági idők nyomorúsága az ellátatlan gyermekeknek nagy tömegét teremtette meg. Ezeknek megmentése nemcsak erkölcsi kötelességünk, hanem hazafias kötelességünk is, mert hiszen erre a generációra számít szegény hazánk, Csonka-Magyarország.

KISEGÍTŐ ISKOLA—GYÓGYPEDAGÓGIAI ISKOLA.

Irta: MARTIN GYULA igazgató.

Méltóztassék megengedni, hogy a „Magyar Gyógypedagógia” című folyóiratban „a Gyógypedagógiai iskoláról” szóló közleményre válaszolhassak, illetve, hogy azt néhány adattal megtoldjam és hogy 25 évi kiegészítő-iskolai tanítói, igazgatói működésem alatt szerzett tapasztalatok révén a kiegészítő iskola jövőbeli fejlődéséhez hozzájáruljunk.

Mindenekelőtt a közlemény kiegészítéseként meg kell állapítani, hogy a székesfőváros tek. Tanácsa 1903. év szeptember havában szervezett 14 kiegészítő osztályt, oly gyengetehetségű tanulók részére, kik az elemi iskola keretében eredményesen taníthatók nem voltak. Ezen kiegészítő osztályok a fejlődés folyamán és a szükségnek megfelelőleg kiegészítő iskolákká alakultak. Az első székesfővárosi kiegészítő iskola 1907. szeptember havában a III. ker. Miklós-u. 15. sz. alatti bérházban nyílt meg; 1912. évben a Miklós-téri iskola épületét és annak 6 tantermes baraképületét foglalta el. Ekkor már a Miklós-téri kiegészítő iskolának 11 osztálya, vele szoros kapcsolatban levő fiú- és leány-iparostanonc, illetve továbbképző iskolája volt. Ezen kívül — kiegészítő iskolát végzett, de gyengeségük folytán mestereknél, illetve munkaadóknál még el nem helyezhető fiúk és leányok részére műhelyek szerveztettek, mely műhelyek segítségével készítettük elő a gyengéket a küzdő életben való elhelyezkedésre. A kiegészítő iskola externátusi alapon állott, ahol a gyermekek reggeltől estig tanulással, kézimunkával, játékokkal foglalkoztak és ahol tízórait, ebédet, uzsonnát kaptak.

Ugyanígy fejlődött a VI. ker. Lehel-utcai, a VI. ker. Érsek-utcai és II. ker. Toldy Ferenc-utcai kiegészítő iskola, melyek mindegyikének állandó napközi otthona és továbbképző iskolája is volt.

A háború megállította a kiegészítő iskolák további fejlődését, azonban 1920—21. iskolai évben további 4 kiegészítő iskola szerveztetett és pedig a IX. ker. Tűzoltó-utcai, a VIII. ker. Dugonics-u., X. ker. Kápolna-téri és I. ker. Váli-úti elemi iskola épületében. Az 1921—22. iskolai évben a székesfőváros Tanácsának a megértéséből és áldozatkészségéből már 8 önálló kiegészítő iskolája volt, 82 osztállyal, melyekben 1312 tanuló, és 4 továbbképző iskolája, melyekben 210 tanuló részesült gyógypedagógiai tanításban.

Az 1908. évben *Almásy Györgyné* grófnő és *Botzenhardt János* dr. elnöklete és a társadalomnak élénk részvétele mellett megalakult a „*Kiegészítőiskolai Gyermekvédő Bizottság*” mely 1912-ben már Egyesületté alakult, s tevékenységét a főváros egész területére kiterjesztette és kiegészítő iskolai körzetenként megalakított Bizottságokban fejtette ki. Az Egyesület legfontosabb és legtevékenyebb munkakörét képezte a kiegészítő iskolát részben vagy teljesen végzett gyermekeknek mestereknél, illetve munkaadóknál való elhelyezése.

Ezen egyesület már 22 éve védi, óvja a kiegészítő iskolába járó gyenge tehetségű tanulókat és amidőn azoknak ki kell lépniök a túlekedő életbe, hogy ott elhelyezkedjenek, ezen nehéz és göröngyös úton segíti, ha elfáradnak kitarításra biztatja, ha elesnek szeretettel fölemeli őket és viszi tovább-tovább mindaddig, míg keresetkéességük biztosítva nincs.

A kiegészítő iskolának, illetve a gyengetehetségű tanulók tanításának és nevelésének csak egy célja lehet: növendékeit a keresetképes-

séghez eljuttatni, a keresetképtelenek, a koldúsok számát csökkenteni, a dolgozókat viszont szaporítani. Minden kisegítő iskolát fenntartó hatóság erre törekszik, az államnak is főképpen ez a törekvése és érdeke.

Annak igazolására, hogy a székesfővárosi kisegítő iskolák — tartozékaikkal együtt — mennyire szolgálták e nagyfontosságú törekvést és hogy mily eredményt értek el, legyen szabad egy kisegítő iskolának és pedig az általam vezetett Miklós-térinek az eredményeire hivatkoznom. 1903-tól 1923-ig, vagyis 20 éven át oda járó tanulók statisztikája szerint az iskola 987 gyengetehetségű gyermeke közül 843, vagyis 86% vált keresetképesé. Ez az eredmény nem csak azt jelenti, hogy ebben a kicsiny kerületben a dolgozók számát 843 munkással szaporítottuk, hanem egyben azt is, hogy 843 emberrel kevesebb esett a társadalomnak, az államnak terhére.

Annak igazolásául, hogy 1912-ben már mennyire közel állottunk Németországnak sokkal régiebb és fejlettebb kisegítőiskolái ügyéhez, fel kell említenem, hogy a III. ker. Miklós-téri iskolának a gyengetehetségű gyermekek beiskoláztatásától — azok keresetképes önállóságáig vezető hosszú úton végzett munkát az 1912. évben Bonnnan tartott „Hilfsschul-Verbandstag“-on ismertettem és egy tantermet betöltő, tanmenetekből, gyermekmunkákból és a foglalkoztató műhelyek produktumaiból álló kiállítást tartam a német szakemberek elé.

Különösen nagy elismerést aratott az iskola a foglalkoztató műhelyekkel, melyek akkor még Németországban a kisegítő iskolákkal kapcsolatosan megszervezve sehol sem voltak.

Ennek a szép, eredményes és áldásos munkának Trianon és az azt követő szanálás vetett véget, mert a székesfőváros tek. Tanácsa 1924-ben megszüntette a 8 kisegítő iskolát összes tartozékaival együtt és az iskola nélkül maradt gyengetehetségű gyermekeket az elemi iskola keretében létesített „kislétszámú“ osztályokba sorozta.

Adja a Mindenható, hogy a jelenlegi „kislétszámú“ osztályok mielőbb ismét önálló kisegítő iskolákká alakuljanak, hogy visszatérhesünk arra a helyes útra és felemelkedhessünk arra a magaslatra, melyen a budapesti kisegítő iskolák, illetve gyengetehetségűek tanítása és nevelése állottak; a melyen a gyengék tanításának és nevelésének végcélját: a keresetképeséget elérni lehet.

A székesfőváros által fenntartott „kislétszámú“ osztályokba gondos és szigorú vizsgálat útján beutalt gyermekek 80—90%-a olyan gyengetehetségű, kik kisegítő iskolai oktatásra szorulnak.

Már most ami azt a kérdést illeti, hogy a gyengetehetségű gyermekek iskolája „kisegítő“ iskolának, avagy „gyógypedagógiai“ iskolának neveztessek-e, — az teljesen közömbös, mert nem a név, az elnevezés a fontos, hanem a tartalom és főképpen a munka, amit a keresetképeség felé vezető úton el kell végeznünk s amelynek a tartalma az előbb: vázolt céltudatos és következetes munka a kisegítő iskolában, a vele kapcsolatos és szervesen együttműködő napközi otthonban, továbbképző iskolában, a foglalkoztató műhelyekben és a „Gyermekvédő Egyesület“ patronázs-szerű védelmében.

Ha az új elnevezés „gyógypedagógiai“ iskola lesz, akkor csak az a kívánatos, hogy a kisegítő iskolának méltó utóda legyen és számolhasson be oly eredményekről, mint előde, a kisegítő iskola.

Kívánatos volna, ha a „kisegítő“ iskola, illetve új elnevezésben „gyógypedagógiai“ iskola jobb gyermekanyagot kapna, illetve az oda

nem való *gyengeelméjűek és hülyék* a nekik megfelelő *gyógypedagógiai intézetekben* helyzetnének el.

Külföldi tanulmányútjaim alkalmával mindenütt jobb anyagot találtam a kiségitő iskolákban, ily gyöngé anyag, mint a mellyel mi foglalkozunk, Németországban már csak zárt intézetben található.

Ami már most a kiségitő iskolai tanításra szoruló gyengetehetségű gyermekek számát illeti, ez más az ipari központban, más a nagyvárosban és más a vidéki városban, ahol főképpen mezőgazdasággal foglalkoznak az emberek.

Ha Budapesten a 6—14 éves tanköteles korú gyermekek számát 80.000-re tesszük és elfogadjuk azt a számítási alapot, mely a gyengetehetségük számát a normálisokhoz viszonyítva 2%-ban állapítja meg, akkor fővárosunkban 1600 gyengetehetségű gyermek szorul kiségitő iskolai oktatásra.

Ha pedig figyelembe vesszük, hogy az 1923—24. tanévben Budapesten az állami és székesfővárosi kiségitő iskolákba 1472 tanuló járt, akkor látjuk, hogy ez a számítási alap helyes.

Budapesten sem lehetett az összes gyengetehetségű tanulókat kiségitő iskolákba összpontosítani: a nagyon periferikusan fekvő svábhegyi, zuglígeti, római-fürdő-telepi stb. iskolák gyengetehetségű tanuló részére szórvány-osztályokat kellett felállítani, melyek azonban pedagógiai vezetés szempontjából a körzetben levő kiségitő iskolához tartoztak. Véleményem szerint a vidéki kiségitő iskolák kérdését is így lehetne jól megoldani, t. i. hogy az egyes községekben, a szükségnek megfelelőleg, kiségitő osztályok szerveztetnének, melyek felügyeleti és adminisztrális szempontból a hozzájuk legközelebb eső kiségitő iskolához tartoznának és azokkal egységet képeznének.

A kiségitő iskolákban működő tanerőknél a gyógypedagógiai főiskolai képesítés kívánatos volna, ami azonban nem jelentheti azt, hogy akik eddig nagy buzgalommal, hozzáértéssel és szép eredménnyel dolgoztak, az új alakulásnál mellőztessenek, mert az imént vázolt eredményes kiségitő iskolai munkát ezek a nem-főiskolai végzettséggel bíró tanerők végezték.

A kiségitő iskolák terebélyes fájának lombsátorozatát, galyait, ágait letördelte a száguldó vihar, de törzsét, gyökerét meghagyta, melynek újabb hajtása már fejlődőben van. Remélem, hogy a gyengetehetségű gyermekek eredményes tanítása és nevelése érdekében az iskola-fenntartó hatóságok azon lesznek, hogy a növekedésben lévő hajtás ismét erős fává fejlődjön, hogy mindazoknak tudjon oltalmat nyújtani, mindazokat tudja segítségben és védelemben részesíteni, akiknek arra szükségük van és akik azt kérik.

BESZÉDPEDAGÓGIA.

Irta: MICHELS FÜLÖP, a siketek intézetének, valamint a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola tanára, Budapest.

A legismertebb, legáltalánosabb emberi tevékenységeknek egyikét: a beszélést, a maga lényegében, részletfolyamatainak komplex valóságában, mint egyéni és társadalmi funkciót és ebbeli működésének hatóságában, valamint pedagógiai hozzáférhetőségében a tudomány világozottságánál még alig viágították át. Ahol az részben már megtörtént,

ott a lényeg teljes kihámozását a grammatikai gondolkozás és ideológia teszi még lehetetlenné, mint az ide vonatkozó pszihikai tartalmak formálásának meg nem felelő tehnikája.

A beszélés, mint pillanatnyi, tovatűnő jelenség, a megismerés számára eddig még alig volt megfogható és pedig nemcsak megfelelő ideológia, mint technika hiányában, hanem a hangtalan beállítottság miatt is. Amikor ugyanis mindenkor az írott nyelvet látva, azt a beszéléssel egynek véve, a beszélésről gondoltak szólhatni, a beszélésről egyáltalában nem, csakis az írásról alkothattak fogalmat. Az érzékelés által hozzáférhető, tartósan fogható, az analízisnek helyt álló írott beszéd akadályos volt annak, hogy a beszélés folyamatát a hasonlóan pillanatnyi folyamatok mintájára, mondjuk: az akarattal mintájára tanulmányozzák és az emberi elme számára felfoghatóvá, megértetté, megismertté tehessék. E hiányt törekedtem pótolni, amikor évek óta folyó, ide vonatkozó tervszerű és rendszeres tanulmányaim eredményeit egy nagyobb szabású magyar és német kéziratban is meglévő munkában összefoglaltam. E két nyelven megírt munkám autorreferátumát adom az alábbiakban. Az első részben a beszélés pszihikai mechanizmusát tárgyalom, a másodikban pedig a beszélés készségének pedagógiai hozzáférhetőségét fejtegetem.

Pszihológiai rész.

„A beszélés a személyiség mélységéből előretörő tevékenység” (mondja Stern*) „és nem is magában álló tevékenységi terület, hanem önállóan része az életnek általában.” A beszélés az élettevékenységek áramának egységéből a filogenezis folyamán csak relatív értelemben önállósult folyamat, még abban a formában is, amelyben az előadói asztalnál megnyilvánul.

Az élet az egyedre vonatkozólag egységes mozgásfolyamatnak vehető, még ha csak a növényi életre gondolunk is. Az állati élet mozgásfolyamatai az előbbiekhöz mérve már bonyolultabbak. De bonyolultabb az állati szervezet is. A növény még csak az anyagcserét végző, tehát a saját fenntartásához szükséges mozgási berendezéssel és mozgási készséggel rendelkezik, amely készség működését magára a szervezetre ható vegyi ingerek determinálják. Az állat azonban e pusztán vegetatív és a számára ható ingerek által determinált mozgások mellett más, pl. helyváltoztató, védekező és fajfenntartást szolgáló szervekkel és azok mozgási készségével is rendelkezik.

Az állati mozgást már főképen érzéki ingerek hozzák működésbe. A vegetatív életet szolgáló mozgások itt is a tapintás területére tartozó szervi ingerek hatása alatt folynak le pl. a légzés, a véredénymozgás, az anyagcsere stb. De már a táplálkozást, a védekezést, a támadást szolgáló mozgások, az úgynevezett ösztönös és az azok fölött álló asszociatív reflex-mozgások már a szaglás, látás és kis mértékben a hallás szerveire ható ingerek, illetőleg szaglási, látási és hallási benyomások uralma alatt állanak. A külvilág által okozott érzékszervi benyomásokra a szervezetben előálló változási szükségét a megfelelő mozgási berendezés biológiai kielégüléssé alakítja át.

Az állati életben egymástól már élesen megkülönböztethető kétféle működés áll egymás mellett és pedig az érzékelés az egyik oldalon

*) Clara und William Stern: Die Kindersprache. Vierte Aufl. Leipzig. 1928. 121., 122. old.

és az érzékelés által determinált izommozgás funkciói a másikon. Az érzékszervek, mint recepciós mechanizmus és az ettől függően működő reakció-akció mechanizmusa, mint mozgási berendezés külön-külön más-más működési területet képviselnek; az egyik az impressziós, — az észlelés — a másik az expressziós működések, a viselkedés területét.

Az állati életben a reakció-akció mechanizmusa teljesen a recepciós mechanizmus fejlettségének megfelelő differenciáltsággal működik.

Az állatvilág magasabb fejlődési fokain, de különösen az embernél, a recepciós működés szervei: a tapintás, az egyensúlyozás, az ízlelés, a szaglás, a látás és a hallás fölé, az ezeknek a szerveknek a teljesítményeit feldolgozó és a feldolgozás eredményei szerint reagáló külön magasabb szerv, az agy fejlődött ki. Ennek a magasabb szervnek a működése következtében az embernél az érzékszervi benyomások már csak kis mértékben alakulnak át közvetlenül mozgássá. Az agy, főként a hallási és látási benyomásokat, előbb a korábbi élettapasztalatok szerint feldolgozza és csak e feldolgozás eredményei és azok differenciáltsága szerint felel azután komplikáltan a már pszihomotorizmusnak nevezett expressziós mechanizmus a külvilág benyomásaira és pedig a hatáskiváltás céljára legalkalmasabb időben.

A recepciós szervek értesítésére az agy, a múlt tapasztalatai alapján kialakuló érzések alapján — mint biológiai értékelés eredményei — alapján dönteti el a pszihomotorikus válaszadás szükségességét, vagy szükségtelenségét.

Az érzések, mint a biológiai értékelés eredményei ugyanis csak megállapított érzésszervi értékhány, vagy nagyobb értékszükséglet esetében indítják meg az értékhányt pótló, az értékszükségletet kielégítő motorikus reakciókat, vagy akciókat.

Ezekben az emocionális állapotokban, az úgynevezett szükségérzésekben már bennfoglaltatnak, azokból már természetük differenciáltsága szerint differenciáltan kialakulnak a kielégítési lehetőségeket tervként előtároló intellektuális képletek, az úgynevezett célképzetek. Az emocionális hiány pótlására vonatkozó belső kényszer és a kényszer természete szerint kialakuló célképzet, mely a kielégítés irányát és formáját determinálja, együtthatásukban szándékot, intenciót képviselnek.

A pszihomotorikus funkciók mindig ilyen intencionalitásból fakadnak. A funkcióhoz szükséges energiát az intenció érzelmi alapjai szolgáltatják, míg a lefolyásuk irányát és formáját az intenció intellektuális elemei: a célképzetek határozzák meg. Maga az intenció rendszeren differenciálatlan, szinkretikus képlet, mely tulajdonképpen csak konkretizálódása kapcsán bontakozik ki részleteiben is.

Az ember pszihofiziológiai organizmusa, bár biológiai működési egyéget képez, ugyancsak élesen elhatárolható két működési területre oszlik és pedig, mint már fentebb is láttuk, az impresszív és az expresszív működések területeire és pedig nemcsak a működésük alapjául szolgáló szervi berendezések és e szervi berendezések különböző lokalizáltsága szerint, hanem e szervek működési iránya, természete és biológiai rendeltetése szerint is.

a) Az impresszív működések szerveihez tartoznak az érzékszervek, továbbá az idegrendszer és az agy szenzorikus területei, míg az expresszív működések szervei az agy és az idegrendszer motorikus területei, valamint a szervezet izommozgási berendezései.

b) Az impresszív működésekhez tartoznak az érzékelés, annak feldolgozódása, a feldolgozódás eredményeinek tudattartalmakká való organizálása, rendszerezése és absztrahálódása, míg az expresszív működésekhez a most említett pszichikai működések eredményeinek érzelmi értékelése, az ebből az értékelésből fakadó megtervezése a kivételnek, e kettő együtthatásából előálló intencionalitás és ennek az intencionalitásnak mozgási kivitele.

c) Az impresszív funkciók, vagy amint mi nevezzük őket: a szenocentrális folyamatok, lefolyásukban centripetalis irányúak, amíg az expresszív folyamatok, az úgynevezett intenció-motorikus folyamatok az előbbiekkal szemben centrifugális lefolyásúak.

d) A szeno-centrális folyamatok az érzékelésnek kimeríthetetlen konkrétumaiból álló világát elvont pszichikai világgá alakítják át és azt pl. a „világ” vagy az „Isten” szimbolumának tartalmává sűrűsítik. Ellenben az intenció-motorikus folyamatok a szeno-centrális funkciók sűrített, absztrakt, érzékfölötti eredményeit érzékelhető, új konkrét külső világgá, az emberi kutúra világává alakítják át.

e) Rendeltetésük szerint a szeno-centrális folyamatok a psihe mehanizmusnak tökéletesedését, továbbá önmagában, valamint az élő és élettelen külvilággal szemben való egyensúlyozottságát, alkalmazkodását szolgálják és a psihe statikájának a funkcionáriusai; az intenció-motorikus folyamatok pedig dinamikus működést fejtenek ki, mint-hogy biológiai funkciójuk az egyén és a faj létfenntartásának, biztonságának, védelmének, jólétének, és fejlődési lehetőségének biztosítása.

Az összes expresszív, vagy intenció-motorikus folyamatok a psihe kifelé ható tehnikáját képviselik. Ezek sorába tartozik a beszélés jelensége, ténykedése is. Pszihofiziológiai organizmusunk biológiai működési egységének tehát csak egyik területére tartozik a beszélés és ezen a területen is, tehát az intenció-motorizmus területén, — a viselkedés területén — csak relatív értelemben elhatárolhatóan képvisel önálló működést. A beszélés az intenció-motorikus működéseknek csak az életfonállal megszűnő áramában, a többi működési formák mellett, mint amilyenek: a test helyzetet és helyet változtató működése, az anyag és eszközközelés ténykedései, azaz a technika és a mechanika területei, valamint az *én*-en kívül álló pszihékre ható magasabb emberi tevékenységi területek, mint a tánc, az ének, a vallási rítus, a beszélés nyomában járó írás, költészet, továbbá a zeneművészet, valamint a különféle tudományos ténykedések, az emberkezelés művészete stb. csak hullámot képvisel a hullám mellett. A beszélés, mint ténykedés, a most említett többi ténykedések sorában és azokkal együtt az egyszerű jelentésnél mindig többet céloz; a jelentésen és értelmes közlésen túl fekvő pszichikai változás előidézésére irányul.

A beszélés, külső megjelenését illetőleg, az elképzelhetően legdifferenciáltabb izommozgási készséget képviseli. A beszélés a belső intencióknak megfelelően, automatikusan lefolyó, komplikáltan össze-rendezett, egységes mozgási folyamatokból, azok láncolataiból alakul ki. A beszélés olyan jelenség, mint akár a munkamozgási folyamatok egységeiből kialakuló ténykedés, mint akár a zenét, építészeti, vagy szobrászati műalkotást létesítő többi tevékenység.

A beszélés szerzett izommozgási készség, épolý készség, mint a jelbeszélés készsége. A jellel való beszélés és a hangzasi folyamatok produkálásával járó beszélés épolyan készségek, mint a járás vagy a

közügyesség készségei, bár az előbbiekkal a saját pszihénket és az idegen pszihét formáljuk, míg az utóbbiakkal testünknek a külvilághoz való viszonyát szabályozzuk.

A beszélés nem ismeret, mint amilyen a $2 \times 2 = 4$ elemi ismerete, bár, mint minden készség, szintén intellektuális képletekből fakad. A készségeknek és azokkal a beszédnek a szerepe abban áll, hogy már készen álló intellektuális állapotok érzékelhetővé tevését, konkretizálódását szolgálják és az egyednek az élő és élettelen külvilághoz való viszonyát szabályozzák. Ezzel szemben az ismeretek pszihikai tartalmak feldolgozódásának és elrendeződésének eredményeképpen állnak elő. A három éves gyermek bioszociális szükségleteinek megfelelő intencióit — saját autonómiájából folyóan — a beszélésnek már tökéletesen kifejlődött készségével tudja megvalósítani, amikor a megismerést illetőleg még csak a kezdet kezdetén áll. A három éves siket gyermek egy differenciált mimikai és pantomimikai mozgási készség felett rendelkezik, ilyenbe nő bele, amikor a megismerés tekintetében még nagyon is naiv állapotban találjuk. Az ismeretek szenzo-centrális folyamatok eredményeképpen adódnak, míg a készségek érzékelhető eredményeket produkáló intenció-motorikus ténykedések. Az igaz, hogy az ismeretek mindenkor csakis készségek konkretizáló ténykedései révén válnak nyilvánvalókká, valóságokká, de ez a tény nem igazolja az ismeretek és a készségek közötti különbségtétel hiányát.

A beszélés az egyén biológiai szükségéből fakad. A beszélés ténykedésével produkált hangzási folyamatok vitális érdeket szolgálva, az *én*-en kívüli pszihékre átalakítólag hatnak. A beszéléssel produkált hangzási folyamatok tehát pszihikai ható energiaként működnek. A beszélés, minthogy az egyénből fakad és az élő környezetre hat, bioszociális funkciót képvisel. Ennek a bio-szociális funkciónak a terjedelmét és mélységét a továbbiakban részletesebben is meg fogjuk ismerni, a mehanizmusát az alábbi táblázat tünteti fel, mely egyszersmind úgy a beszélés, mint a jelelés folyamatainak összetevői és azok egymásközötti kauzális-teleologikus viszonyai felől is tájékoztat.

Ha a siket gyermek jellel való beszélési folyamatának összetevőit a hangzó beszélés folyamatáéval összehasonlítjuk, akkor az ő hangzó beszédmozgásokkal való megszólaltatásának a feladata világosan áll előttünk. Beszédbeli intencióihoz az eddigi jelelés, a mimikai és pantomimikai mozgások mellőzésével, a hallók közösségében kialakult megégyezésnek, konvencionának megfelelő izommozgási készséget, a beszéd-szervi izmok mozgási készségét kell kifejlesztelnünk, egymáshoz kötnünk és pedig mindig az aktuális beszéd-szükségnek és a már elért készség-adta lehetőségeknek teljes felhasználásával és e lehetőségek fokozásának törekvésével.

A) A beszéd-folyamat összetevőinek sémája.

I.		II.		III.		IV.	
A beszédés belső-, intenció		A beszédautomatizmus produktumai		A beszédés célja		A beszédés végcélja	
a beszéd-cél (intellektuális folyamat)		szubjektív—objektív beszédhangzási folyamat (akusztikai szimbólum)		pszihikai hatás (megértés)		szubjektív—objektív pszihikai változás (állásfoglalás)	
a beszéd- szükség (emocionális folyamat)		szubjektív — mozgásérzet folyamat (logokinesztézis foly.)				szubjektív kielégülés, megoldódás (emocionális állapot)	
a beszéd- szándék kialakulása (belső beszéd)		objektív mozgásláti folyamat (logooptikai szimbólum)					
a beszéd- szándék kialakulása (belső beszéd)		automatizmus					

pszihomotorikus folyamat

bio- szociális folyamat

B) A jelbeszéd-folyamat összetevőinek sémája.

I.		II.		III.		IV.	
A beszédés belső-, intenció		A jelelés automatizmusá- nak produktumai		A beszédés célja		A beszédés végcélja	
a beszéd-cél (intellektuális folyamat)		szubjektív—objektív jelmozgásláti folyamat (optikai szimbólum)		pszihikai hatás (megértés)		szubjektív—objektív pszihikai változás (állásfoglalás)	
a beszéd-szükség (emocionális folyamat)		szubjektív jelmozgásérzéki folyamat (kinesztézis szimbólum)				szubjektív kielégülés, megoldódás (emocionális állapot)	
a beszéd- szándék kialakulása (belső beszéd)		automatizmus					
a jelelés mozgás- folyamatai (külső beszéd)		a jelelés szándék- nak kialakulása (belső beszéd)					

pszihomotorikus folyamat

bio- szociális folyamat

TANULMÁNYÚTI TAPASZTALATOK ITÁLIÁBAN.

Irta: KOLESZAR JÓZSEF.

Siketnémák ügye. A siketnémák nevelés- és oktatásügye Itáliában a szakszerűség szempontjából a vakok ügyénél előnyösebb képet mutat. Rómában, Milánóban és Palermóban a kor igényeinek megfelelő modern állami, emellett még 58 magánintézet van és az ezen intézetekben működő tanerők az elemi népiskolai tanítóképesítésen felül még egy évig tartó szakszerű kiképzésben is részesülnek.

A római „Regio Istituto dei Sordomuti“ (Via Nomentana 54—56) igazgatója, Claudio *Lazzerotti* szerint a siketnémák intézeteiben okleveles elemi népiskolai tanítókat, teológusokat, bölcsészeket, medikusokat előbb felügyelőkként alkalmaznak s ezek 1—2 évi ilyen felügyelői működés után a milánói, vagy nápolyi egyetem mellett létesített 1 éves szaktanfolyamra küldetnek ki. Ezen a tanfolyamon, melynek neve „Siketnémák tanítására képesítő tanfolyam“, megfelelő szakemberek, — többnyire egyetemi tanárok — fonetikát, fiziológiát, pszichológiát, neveléstant, neveléstörténetet és módszertant adnak elő s azok a hallgatók, akik a tanfolyamot elvégezték, nyernek alkalmazást a siketnémák intézeteiben. A tanfolyam azelőtt 2 éves volt, később 1 évre redukálták; nem ad általános gyógypedagógiai kiképzést, csak a siketnémák intézeteiben való működésre ad jogot. A siketnémák intézeteiben működő tanítók nagyobb képesítésük dacára sem részesülnek semmilyen előnyben az elemi népiskolai tanítókkal szemben, legfeljebb az az előnyük, hogy az intézetek székhelyei szerint nagyobb városokban helyezkedhetnek el.

Amint látjuk, Itália a gyógypedagógiai szakképzés terén még néhány évtizeddel mögöttünk van.

A fiú- és leányintézeteket teljesen elkülönítik, az előbb említett római intézetben is, bár egy fedél alatt, de szigorúan elkülönítve, külön vezetés alatt vannak a fiúk és leányok. A leányintézetek apácák vezetése alatt állanak.

Mint említettem, a siketnémák intézetei, — legalább az államiak, — modernnek s pedagógiai szempontból cél- és szakszerűen vannak berendezve. Valamennyi internátusos; bejáró növendékük nincs. Itália tehát a kétféle irányzat közül az internátusos rendszer mellett foglalt állást.

Miként a vakoknál, úgy a siketnémáknál is az elméleti kiképzéssel párhuzamosan halad a pályára való kiképzés is. A végzett növendékek kenyérkereseti képesítéssel kerülnek ki az intézetből. Ennek megfelelően az intézet nemcsak tantermekkel, háló-, mosdó- és étkezőtermekkel van ellátva, hanem ipari tanműhelyekkel is. A siketnémák az elméleti kiképzés ideje alatt a cipész-, szabó-, kárpitos-, asztalos-, könyvkötő-, faszobrász- vagy nyomdásziparban nyernek élethivatás-szerű kiképzést.

A leányok kitanulják a háztartási munkákon kívül az összes női kézimunkákat és főleg a hímzést.

A siketnéma-intézetek a kultusz (most már nemzetnevelési) kor-

mány felügyelete alatt állanak s Olaszországban a fogyatékos gyermekek kötelező tanítását az 1923-iki törvény mondja ki.

A siketnéma 6 éves korában vehető fel az intézetbe. 8 éves koráig az előkészítőbe jár, ahol a tanító s a felügyelők felügyelete alatt játszik, játszva tanul, de tervszerű tanításról ezen fokon még nincs szó. 8 éves korától 16 éves koráig kell szert tennie az elemi ismeretekre hangos beszéd alapján s ezen idő alatt kell valamelyik megélhetést biztosító foglalkozást is megtanulnia.

A tanítás módszere megegyezik a nálunk alkalmazott módszerekkel, ott is élettani, lélektani és fonetikai alapon nyugszik, s *Claudio Lazzerotti* igazgató kijelentése szerint minden gyermek megtanul hangosan beszélni és az életben mindenik megtalálja boldogulását. Tantermeikből kiküszöbölték a félköralakú padokat s a normális iskolában használt padokat vezették be, mert szerintük a növendékek a tanítóval szemben ülve, helyesebben látják annak szájmozgását s így a tévedések jobban kiküszöbölhetők. A kezdő fokon legfeljebb 8 növendék van egy osztályban, a létszám később emelkedik, de a legfelsőbb fokon sem haladhatja meg a 12-t. Ezt a létszámot szigorúan be is tartják.

A vagyontalanok nevelés költségeit az állam, a tehetőseket ők maguk fizetik. Egy gyermek 1 napi eltartása 7.5 líra—cca. 2.41 pengő.

Vak-siketnéma gyermekről csak igen elvétve van tudomásuk; ezeket az assziszti vagy a morfetai intézetben helyezik el, ahol egy fedél alatt, de külön vezetés mellett neveltetnek vakok és siketnémák.

Sem a csökkentlátásúak, sem a nagyothallók szakszerű kezelésére nem terjed ki a figyelmük.

Beszédhibásokkal csak magánintézetek foglalkoznak üzleti alapon. Említésre méltó magán-tanfolyam van Velencében, Milánóban, Rómában.

A siketnéma-intézetek tanítói országos egyesületben tömörültek, mely nem kifejezetten tudományos célú, hanem anyagi és erkölcsi ügyeiket ott vitatják meg. Az egyesület tagjai 1880-ban Sienában az I., 1892-ben Genovában a II., 1899-ben Rómában a III., 1907-ben pedig Bolognában a IV. országos kongresszusra ültek össze. Azóta nem jöttek össze. Szaklapjuk a Sienában 2 havonként megjelenő „La Scuola dei Surdomuti” és a Bolognában havonként megjelenő „effata”. Az itáliai siketnémáknak is volt egy lapjuk, Firenzében jelent meg, de a háború óta szünetel.

Itáliában a siketnémák oktatásának története az 1784. évre nyúlik vissza. Ebben az időben XVI. Gergely pápa kezdeményezésére kezdtek foglalkozni a siketnémák oktatásának az ügyével. Az itáliai siketnéma-ügy történetét *Claudio Lazzerotti*, a római siketnéma intézet igazgatója az 1927. évben megírta, a vezetése alatt álló intézet könyvnyomdájában kinyomatta s csinos füzet alakjában kiadta.

ÖSZTÖNSZERŰ ÉLMÉNYEKRE ALAPITOTT OKTATÁS.

„A LÉPŐ“*)

Irta: REINHOLD GÜRTLER**.

A tanárnak és minden gyermeknek egy-egy lépő a kezében van. A T. mindent elmond és előmutat. A gyermekek mindent utána mondanak és csinálnak előbb karban, aztán egyenként. A T. mondja:

— Nekem van lépőm. A gyermekek utána: „Nekem van lépőm.” A T. leül a lépőre és mondja:

— „A lépőn ülök.” A gyermekek is leülnek a lépőre és karban, többször utána mondják:

— „A lépőn ülök.” A karbanmondás után most mindegyik külön mondja ugyanazt.

A T. feláll és mondja:

— „Felállok!” — Megfordul és mondja:

— „Megfordulok.” — A gyermekek ugyanazt teszik és mondják (előbb karban, aztán egyenként.) A T. kezét az ülőlapra teszi, mondván:

— „Ez az ülő.”

A gyermekek mutatják és mondják, karban és egyenként: „Ez az ülő.”

A T. leül és mondja:

— „En az ülőn ülök.” A növendékek követik példáját. A T. ismét feláll és kezét az ülőlap nyílásába dugva mondja:

— „Ez a fogó.”

A gyermekek karban és egyenként ugyanígy csinálják és mondják. (K. és e.)

A T. kezével a lépő egyik sarkára üt és felkiált:

— „Jaj! Ez fáj.” A tanulók utánozzák.

A T. megfogja az egyik sarkot s mondja:

— „Ez szöglet.” Utánozzák.

A T. felhívja a gyermekeket:

— „Mutassatok még egy szögletet, még egyet, még egyet!” Mikor már karban és egyenként valamennyien mondták és megcsinálták, a T. így szól:

— „A lépőnek négy szöglete van.”

Mindegyik gyermek elmondja ezt a mondatot, vagy *megpróbálja* elmondani.

A T. tovább beszél:

— „A lépő négyszögletű.”

A növendékek utána mondják. Most a T. felfordítja a lépőt s így szól:

— „Felfordítom a lépőt.” A gyermekek ismétlik. A T. megfogja a lépő lábait:

— „Ezek a lábak.” A gyermekek utánozzák. Tovább beszél:

— „Számoljuk meg a lábakat: egy láb, két láb.” Utána számolják. T. „A lépőnek két lába van.” A gyermekek ismétlése után mindkét lábszárára üt és számol:

— „Egy láb, két láb.” Utánozzák.

— T. Nekem is két lábam van.” — Utánozzák. — A T. kérdi:

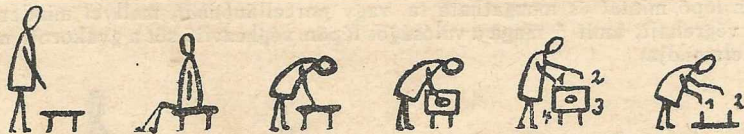
— „Kinek van még két lába?” (Ember, ló, disznó, tyúk.) T. mondja:

— „A kakasnak is két lába van?”

A T. ismét lábára állítja a lépőt és beszél:

— „A lépő két lábon áll.” — Utánozzák. — A T. mindegyik lábával dobbant, mondván:

— „En is két lábon állok, egy láb, két láb.” — Utánozzák. (Lásd az 1. képet.)

(1. kép.)

*) Közönséges kis lábszámolyról van szó, amelyenket az asszonyok varráskor lábuk alá szoktak tenni. A kiejtés megkönnyítésére mi „lépő”-nek nevezzük. A lépőket a felsőbb osztályok tanulói a kézügyességi órákon elkészíthetik.

**) Reinhold Gürtler: Treibgemäszter Erlebnisunterricht. Ein Beitrag zur Praxis der Heilpädagogik und Arbeitsschule. III. Auflage. 1929. C Marhold's Verlag. Halle a. S. (Ösztönszerű élményekre alapított oktatás.) Ezt a kitéűn munkát, mely most 3-ik kiadásban került a szakemberek kezébe többször ismertettük lapunkban (L. M. Gyp. 1923. évf. 17. l., 1924. évf. 122. l., lásd a Néptanítók Lapja 1923. évf. 12. számát is.) Ezúttal a szerző és a Marhold cég szivességéből közreadhatjuk Gürtler első leckéjét a „Lépő”-ről, melyet a szerző a gyengeelméjűek előkészítő osztályában tartott.

Most az ismétlés következik. (L. a rajzokat az 1. képen.) A T. mutat és beszél:
— „A lépő 4 szögletes. A lépőnek 4 szöglete van.”

A tanulók többször végigcsinálják és mondják a T.-val együtt.

Mihelyt a tanulók valamelyike sorrendben elmondani és előmutatni tudja, ő lesz a kis T. Ezt a szerepet lehetőleg valamennyi gyermekkel végig kell játszani.

A T. tovább mutat, megkopogtatja újjával a lépőt, mondván:
— „Halljátok? a lépő beszélt.”

A gyermekek utánozzák és utána mondják.

A T. most megkérdezi a plafon, fal, padló és a lépő színét. A gyermekek végül karban és egyenként mondják:

— „A lépő sárga színű.” — T. kérdi: „A lépő is olyan nagy, mint ti?”

Mindnyájan:

— „Nem.”

T. mondjátok:

— „A lépő kicsi.”

T. Koppintsatok mindnyájan jó erősen a lépőre, úgy mint én! — Mindnyájan felkiáltanak:

— „Fáj! Fáj!”

T. — „Miért fáj?” — Mondjátok:

— „A lépő kemény.”

— „Miből van a lépő?”

— „Fából.”

Mondjátok: „A lépő fából van.”

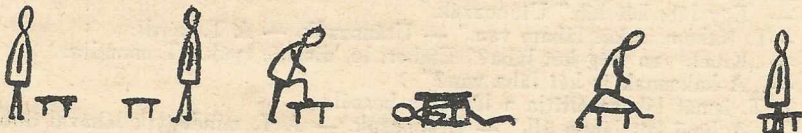
Tekintet nélkül arra, tudják-e ezt a gyermekek vagy sem, a T. elővesz egy szivardobozt és abból szemük láttára lombfűrészrel lépő-mintát csinál. Ezáltal a gyermekek előtt megelevenedik, mikép keletkeznek az egyes részek s újból alkalmuk nyílik a mutogatásra és a megnevezésre.

Hogy a gyermekek lássák, miért kell a lépőt fából készíteni, a T. kartonpapírból is elkészít egy kis lépőmintát és mindkét mintára kockákat rak a Fröbel-építő-szekrényből. A gyermekek figyelik a kísérletet és felkiáltanak:

— „A fa erős.” „A papír nem erős.”

T. „Most lássuk, nálatok is úgy áll-e a dolog.”

A gyermekek padjaikba ülnek és megkapják egy lépő minta alkatrészeit, egy kartonpapír csíkot és a Fröbel III. mintát. Először a famintát illesztik össze, aztán a szalagból hajtogatnak lépőt és a kockákat ráarakják mindkét mintára. Ezáltal a lépőre vonatkozó legfontosabb tudnivalókat megszerezték. Minthogy az osztály értelmi fejlettsége nem minden évben egyforma, néha egyet-mást ki kell hagyni. A megbeszélés alatt vagy után a véghezvitt cselekményeket a táblára is felrajzoljuk, amint előbb az 1. képen láttuk. Ezek a vázlatok a képmegegértésre szolgálnak és jó ismétlőeszköznek bizonyulnak.

(2. kép.)

Változatosság és a képzelőtehetség foglalkoztatása céljából minden tanuló kap kis lépő mintát és mozgatható fa, vagy porcellánbabát, mellyel minden cselekményt végrehajt, amit ő maga a valóságos lépőn véghezvitt, sőt a gyakorolt mondatokat is elmondja.

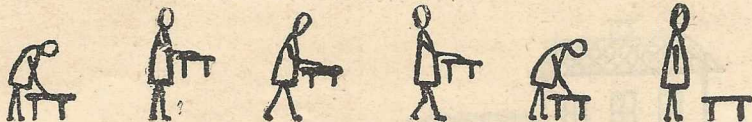
(3. kép.)

Hogy a beszélőképességet még jobban gyakorolják, a lépőn végzett cselekményekhez beszélőgyakorlatokat csatolunk, (lásd a 2. és 3. képet.)

„A lépő előtt állok.” — „A lépő mögött állok.” — „Fellepek a lépőre.” — „A lépő alá mászok.” — „Atlépek a lépőn.” — „A lépő mellett állok.” — Vagy: „A lépőn ülök.” — „A lépőn fekszem.” — „A lépőn térdelek.” — „A lépőn állok.”

Harmadik példát ábrázolnak az alábbi rajzok:

„Megfogom a lépőt.” — „Felemelem a lépőt.” — „Viszem a lépőt.” — „Vissza-hozom a lépőt.” — „Leteszem a lépőt.” (L. a 4. képet.)

(4. kép.)

Amit itt láttunk, egyúttal a táblára is lerajzoljuk és a két utóbbi példacsoportot mintával és fababával is ismételjük.

Hogy a gyermekek képzeletét is gyakoroljuk és hogy a lépőt a gyermekek már meglevő kisded ismereteivel összekapcsoljuk, a lépőt többféle *játék tárgyává tesszük*.

A tanulók lépőiket sorban egymás mögé rakják és készen van a vasúti vonat. Az egyik fiú feláll lépőjére, ő lesz a mozdony. (L. a 6. képet.)

Másik csenget és kiált: „Beszállás Kelenföld felé.” A harmadik a kalauz lesz és füttyül, mire a vonat elindul. Kis idő múlva a mozdony füttyül, a vonat megáll, s az utasok kiszállanak.

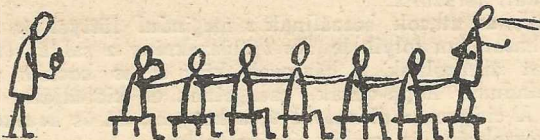
(5. kép.)

Máskor a tanulók kettős sorban állítják fel lépőiket, egyikük áttolja köztük lépőjét, miközben „bim, bim”-et kiált és zümmög. Jön a villamos! A kettős sorok az utcát és házakat ábrázolják.

Mindkét játékot lépő nélkül is lehet játszani, akkor a gyermekek a kocsik és a házak.

Bizonyára láttak cirkuszt is. Ezt is lehet lépőkkel utánozni. A növendékek körbe ülnek, egyikük belül nyargal és tolja, a másik forgatja a kintornát (verkljáték.)

Gyermekeink látták a tehenek és disznók etetését is. Ha a lépőt felfordítjuk, kész a vályú, s a gyermekek örömmel utánozhatják az etetést, miközben kedvük szerint vihoghatnak és kiabálhatnak. (Lásd az 5. képet.)

(6. kép.)

Mentek már a kutyaól mellett is. Ezt is megcsinálhatjuk a lépővel. Egyikük aláfekszik és kutyát játszik, a többiek sétára indulnak, miközben énekelnek. Mikor a kutyaólhöz érnek, a kutya ugatva előugrik és harapni akar, de a T. visszakergeti az ólba. (Lásd az 5. képet.)

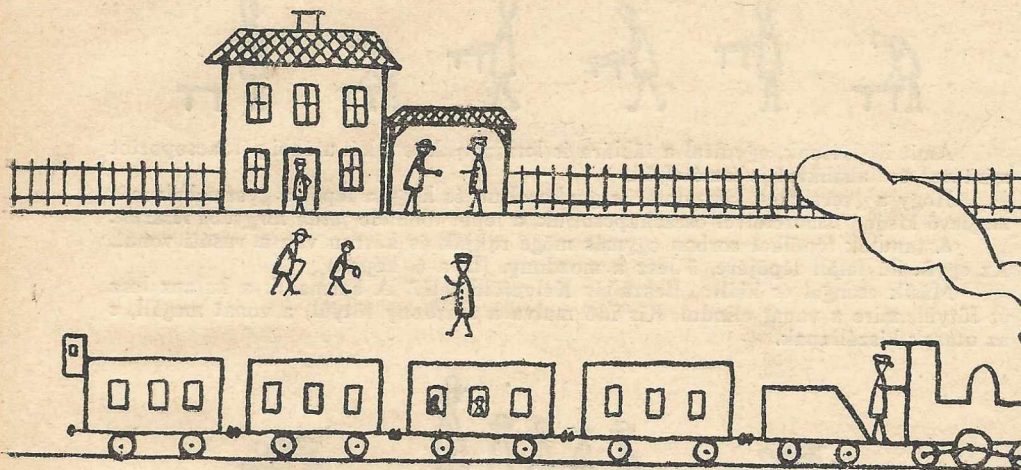
Fényképezést is láttak gyermekeink, sőt magukat is lefényképezték már. Egy perc alatt fényképezőgéppé válik a lépő. Az osztály fele zsebkendőjét fejére borítja, lépőjét arca elé tartja s a fogantyún átkukucskál. A másik fele a lefényképezendő közönség.

Ezután a gyerekek sorba rakják a lépőket és lovagolnak rajtuk, mint a lovakon, s énekelnek hozzá: „hopp, hopp, ez ám a galopp!” A T. velük játszik mindig, mint játszótársuk.

Végül *történetet* mesél a lusta Jancsíról, aki lépőjével és egy könyvvel kiült a kertbe, hogy az embereknek szorgalmát mutogassa. De csakhamar elaludt, a fejével bólintgatott. Arra jött egy kecskebak, azt hitte, hogy a lusta Jancsi verekedni akar vele, hát bum, neki szaladt és folyton integetett a fejével, szarvait Jancsi felé fordította úgy, hogy Jancsi ijedtében leesett a lépőről. A mese végén az egészet dramatizálva is bemutatjuk.

Ujabb játék: Egy hosszú, nagy pad a híd, amelyiken a lépő, mint autó, stráf-kocsi, szán, vasút, villanyos közlekedik. Ezeket a játékokat nem mind egymásután játszuk, hanem felváltva. Ugyanez áll a beszédgyakorlatokra és a még következő gyakorlatokra is.

A játékokat természetesen a falitáblákra is lerajzoljuk. Minden tanuló különös büszkeséggel mutatja aztán a képet, amelyik őt ábrázolja. A játékok rajzolását kiegészítjük azzal, hogy a valóságot egyszerűsítve rajzoljuk. Ilymódon az osztály tanulói részére a legérdekesebb *képeskönyv* keletkezik. Pl.

(7. kép.)

Ne mulasszuk el a lépőt építőkövel, agyaggal, pálcikákkal, borsóval, papirszeletekkel, összehajtható méterrel, mozaikkockákkal és színes írónnal is ábrázolni.

Kezdődik a mintánál. A gyermekeknek azt szét kell szedniök és újból összerakniok. Ennél következő mondatokat mondják: „Kiszedem a lábakat az ülőlappból. Egy láb, két láb. Az ülökét a padra teszem. Bedugom a lábakat az ülökébe. Egy láb, két láb. Lépőt csináltam.

Testükkel is lépőt ábrázoltatunk. Az osztály fele letérdel, előre hajlik és karjaira támaszkodik, a többiek az élő lépőkre ülnek, melyek végül lehajítják őket.

Nagyon alkalmas a legalacsonyabb fokon az ábrázolásra a harmadik Fröbel doboz, 8 kockájával megépítik a gyermekek a lépőt és ismétlik a játékokat, melyeket a lépővel tanultak. A vasútjátéknál a vonatot 6 kockából kell megcsinálni, a skatulya a pályaudvar, a földél a vasúti peron teteje, alatta áll két kocka az apát és fiát, mint utasokat, ábrázolja.

A vonat előáll, az utasok beszállnak s megindul füttyel és szuszogással. A közúti vasútjáték hasonlóan folyik le. Az építőszeletrény a raktár (telep) a kockák házakat és kocsikat ábrázolnak. A házsorok közt egyes kockák autóként, tejeskocsiként stb. haladnak, hopp-oznak, csengetnek és kiabálják: „almát, körtét, szilvát vegyenek.“ A cirkusz, a disznóvályú, a kutyaöl, fiú és kecske, minden újból színrekerül az építőszeletrény és kockák ábrázolásában.

Már említettem, hogy a lépőt egy kartoncsík megtörésével is lehet utánozni, a játékokat így is lehet ábrázolni, pl. vasút, villanyos, fiú és a kecske stb. Átmenetnek a valóságos tárgyakról a *vonallal* való ábrázolásra alkalmas a mérővessző.

(8. kép.)

Felállítva úgy hatnak, mint a testek, lefektetve inkább vonalnak látszanak. A gyermekek a részeket nem változtathatják tetszésszerű irányban, miáltal megtanulják, hogy az anyag után igazodjanak.

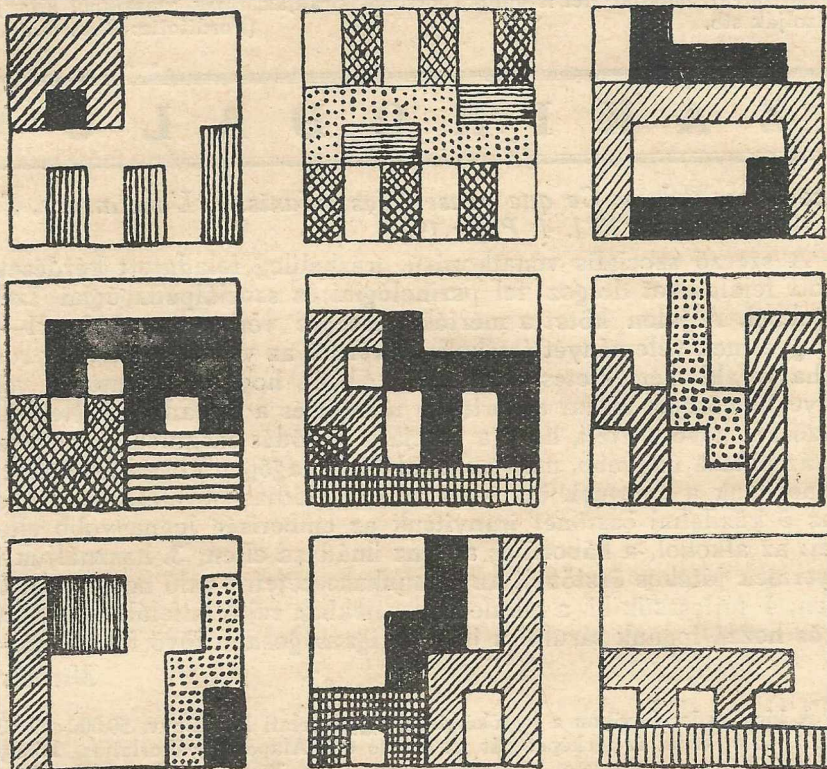
Az összecukható mérővessző lehetővé teszi, hogy lépőt, padot, vasutat, lovardát, hidat, kocsit, hajót, vályút stb. utánozzunk. A tanulók szívesen foglalkoznak vele.

Ugyanazokat a formákat, mint az összehajlítható mérővesszővel, továbbá minden játékot a *pálcika-, karika- és borsó-rakással* is elvégezhetik.

Igen jó eszköz az újjak ügyességének és ábrázoló képességének gyakorlására a *zsinórtáblácska*. Az eszmét a takács mesterség egyik szerszámából merítettem.

A füzésre legjobb a cipőfűző. Mindig két kézzel kell dolgoztatni. Mindent csinálhatunk ezzel, amit a lépővel tanultunk.

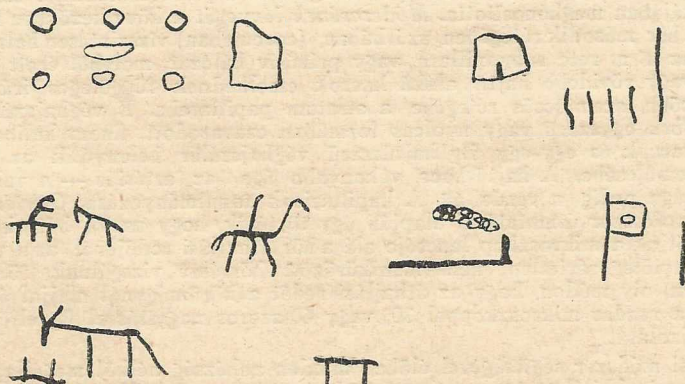
Az alakok különféle ábrázolásához járul még, a *mozaikkockák* használatával, a *színek szemléltetése*. A játékokat is színesen állítjuk össze.

A villamosnál a házak vörösek, a kertek zöldek, a kocsik sárgák, az utca fekete. A 9–17 ábrák: a kutyaól, a villamos, a vasút, amint a híd alatt és a híd fölött megy, a tehén a vályúnál, a kecske és a fiú, a lovas, a fényképezés és egy fiú a széken ülve. Utolsó a lépő.

A színérzék fejlesztésén, a kézügyesség és a képzelő erő fokozásán kívül a mozaikjáték kitéően mutatja az átmenetet a plasztikus tárgyról a képre.

A befejezést a festés képezi. Miután a gyermekek a lépő alakját és az azzal való játékokat mindegyik változatban elkészítették, nem okoz nekik nehézséget a táblára vagy papírra lerajzolni az alakokat, főleg, ha a T. mutatása szerint előbb a levegőben is lerajzolták. Tanítványaim egyes rajzait is bemutatom.

Említettük már, hogy az ábrázolási módok nem olyan sorrendben követik egymást, hogy pl. a mozaik-játék csak akkor kerülne sorra, ha megelőzőleg minden játék már ki van merülve. Ellenkezőleg, ha pl. a villanyos vasutat eljátszották (dramatizálva), mindjárt fel is építik, borsóból kirakják, fűzik, mozaikból kirakják, lerajzolják stb. (Fordította: *Éltes Mátyás.*)

S Z A K I R O D A L O M.

Alice Descoedres: *Ce que pensent les enfants. I. L'abstinence, Editions Forum. 115 l. 4. Paris 1924.*

A szerző szociális vonatkozású, írásbelileg feladatott kérdésekre kapott feleleteket dolgoz fel pszichológiai és szociálpedagógiai szempontokból. A jelen kötet a mértékletességre vonatkozó 1302, 11—17 éves gyermek véleményét értékeli. A kérdés az volt: „Jó-e, vagy rossz az, ha valaki mértékletes és miért?” Abból, hogy a gyermekek véleménye függőséget mutat a kortól, a nemtől és a társadalmi rétegtől, a szerző azt következteti, hogy a szociális fejlődés szempontjából a szülői ház hatása nagyobb, mint az iskoláé. Pedagógiai következtetései: 1. hasznosítsuk a gyermek ösztöneit az ő családi nevelése érdekében; 2. az ő küzdelmi ösztönét irányítsuk az emberiség legnagyobb ellenségei: az alkohol, a háború és a pénz imádása ellen; 3. használjuk fel a gyermek játékos ösztöneit az ő munkaszeretetre való nevelése érdekében; 4. fejlesszük ki, a minden gyermekben rejlő önfeláldozás ösztönét és hozzá fogunk járulni a jobb és igazságosabb jövő felépítéséhez.

Michels.

A **kis Herder-Lexikon** a legtökéletesebb gyakorlati kézikönyv. 50.000-nél több címszót, 4000 képet és térképet tár az olvasó elé. Alapos, gyakorlatias, könnyen kezelhető. Német nyelvezete könnyen érthető. Ára 30 márka. Részletfizetésre is megrendelhető. Képekkel díszített mutatóanyagait megtekintésre minden jobb könyvkereskedés vagy maga a kiadó, *Herder, Freiburg, Breisgau* — megküldi az érdeklődőknek.

Dr. med. Walther Jeansch *Die Hautkapillarmikroskopie (A bőr hajszálereinek mikroszkopos vizsgálata) in Gemeinschaft mit Dr. med. Wittneben, Th. Hoepfner, C. v. Leupoldt O. Gundermann. 1929. Carl Marhold Verlagsbuchhandlung Halle. a. S. 242. I. mit 40 Abbildungen, 13 Tabellen und 3 Tafeln.*

A munka célja új módszerekkel értékesíthető adatok szolgáltatása a pszichofizikai személyiség élettanához, klinikájához és alaktanához. *W. Jeansch*-é az érdem, hogy a bőr hajszálereinek mikroszkopos vizsgálatát a pszichoszomatikus személyiség diagnosztikájában meghonosította. *Módszerének lényegét* a következőkben foglalhatjuk össze. A bőr második rétegében, az irhában, (coreumban) vízszintes haladó érhalózat fut, az u. n. rete subpapillare, vagy primitív hálózat, melyből érett egyénben hosszabb, vagy rövidebb hajtű alakú kacsok emelkednek függőleges irányban az irha legfelsőbb, szemölcsös rétegébe, a stratum papillareba. E véghajszálérkacsok *érett egyénben* egyszerű vagy nyolcas formában csavarodott, finom kaliberű *hajtű formát* mutatnak és egy-egy ily hajtűszerű véghajszálér belenyúlik az irharéteg egy-egy szemölcsébe. A hajtű-kacs vékonyabb ága, az artériás — a valamelyest vastagabb ága pedig a venás ág. A kapillarisok tanulmányozása *Otfried Müller* tübingeni professzor útmutatásai alapján úgy történik, hogy az új hāti, körömágyi részét beállítjuk a mikroszkop lencséje alá a bőr áthajlási redőjénél, az u. n. körömágyánál. Lehetőleg sértetlen, nem manikűrözött bőrrezt vizsgálunk, többnyire a gyűrűs újjon, oly módon, hogy az áthajlási redőt a körömágynál olajjal áttetszővé tesszük és a rendes mikroszkoppal 30, vagy 60-szoros nagyítással figyeljük a hajszálerek rajzolatát.

A fenti módszer segítségével élőben minden nehézség nélkül megállapítható a bőr hajszálereinek fejlettsége, esetleg fejlődési gátlása, a kapillarisok (hajszálerek)

különc, torz, vagy nyomorék formára való hajlama. *A kapilláris szerkezet eme formái megjelenése szoros kapcsolatot mutat az egyén testi-lelki fejlettségével.* A tan, mely *Walther Jaensch* nevéhez fűződik, úgy szól, hogy a bőr hajszálereinek szerkezeti képe felüli előttünk a személyiség fogyatékos, vagy nemfogyatékos voltát. *A kapillárisok fejlődési gátlása az az indikátor, mely már kora gyermekkorban jelzi nekünk testi és elmebeli fejlődésünk menetének rendes, vagy megzavart, szokványos, vagy külön, esetleg torz irányba való haladását.* Tehát diszharmonia, vagy gátlás a hajszálerek strukturájában a személyiség gátolt, vagy diszharmonikus fejlődését jelenti.

W. Jaensch munkatársai, elsősorban *Th. Hoepfner*, kasseli orvos segítségével tisztázta a hajszálerek fejlődési menetét. A kapillárisok fejlődésében azok három fejlődési stádiumát különböztették meg, u. m. 1. a *primitív*, vagy *ősi* u. n. *archikapillárisok* stádiumát, 2. az *átmeneti, intermediár*, vagy *mezokapilláris*-stádiumot és végül 3. a kiérett *új*, vagy *neokapilláris állapotot*. Az archikapilláris állapot a csecsemőkor legelején található. A hajszálerek a bőr irharétegében csecsemőknél vastag kaliberű inda, vagy gomolyag formában vízszintes alakban láthatók. (Alap vagy primitív hálózat.) Valamivel később új formát ölt a kapillárisok szerkezeti képe. A primitív hálózat erei kissé magasabba törnek, kacsaiak azonban még mindig vízszintesen helyezkednek el és nyereg, vagy katedrális alakot öltenek. Ezek az u. n. *intermediár*, vagy *mezokapilláris* formák. Fejlődésük ideje a csecsemőkor 4—5. hetére esik. Keletkezésüket illetőleg nem azonosíthatók a későbbben fellepő u. n. *végkapillárisokkal*. Az igazi *végkapillárisok* legkorábban a harmadik hét végén, többnyire azonban a negyedik, ötödik hónapban lépnek fel. Ezeket az érett *végkapillárisokat* *neokapillárisoknak* nevezzük, mert teljesen új érértégből nyúlnak fel az írha legmagasabb szemölcsös rétegeig, formailag már nem inda, gomolyag, sem katedrális, vagy nyereg-formájúak, hanem finom hajtűszerű alakot öltenek, kacsuk kalibere szűk, rajta a vékonyabb arteriás ág jól elkülöníthető a vastagabb vénás ágtól. Úgy az archi- mint a mezo- és *neokapillárisoknak* számtalan variációját ismerjük.

A bőr hajszálér-szerkezetének fent vázolt, *Th. Hoepfner* által megállapított fejlődési menetében a legkülönfélébb zavarok állhatnak elő. Rendes viszonyok mellett az első félév végén, legkésőbb azonban a második életév végén már archikapillárisok nem láthatók, a pubertás körül a mezokapillárisok is már teljesen eltűnnek és a kapillárisok szerkezeti képeben a finom kaliberű, egyszerű, vagy nyolcas csavarodást mutató *neokapillárisok* dominálnak. Ezzel szemben *kretin* *egyéneknél*, vagy *súlyos értelmi fogyatékosoknál* a *kapillárisok fejlődésében zavar áll elő*, minekfolytán vagy megmarad a primitív inda, vagy gomolyagszerű archikapilláris szerkezet, avagy pedig ez az ősi érhálózat zavartan fejlődik tovább és durva kaliberű de torz, vagy hibás és nyomorék formák jönnek létre. (Archi-produktív, vagy archi-korrektur formák). *A kapillárisok emé gátlása azonban nem mindig jelenti az értelem fejlődési zavarait, hanem ép értelem mellett jelezheti az érzelem-, ösztön-, akarat-, indulat- és kedély-életünknek valaminő fejlődési zavarát, avagy pedig kizárólagosan a testi fejlődés, elsősorban a növés és az anyagcsere zavarait.* Ezért beszél *W. Jaensch* archikapilláris és *neokapilláris* típusú értelmi fogyatékosokról, archi- és *neokapilláris* típusú neuropatákról, pszihopatákról, archi- és *neokapilláris* típusú testi és fejlődési zavarokról. A kapilláris fejlődés gátlása mögött nem elsődlegesen belsőszekréciós, hanem a *középagyvelő* fejlődési, illetőleg működési zavarai állanak.

A kapillármikroskópiának azonban *W. Jaensch* és munkatársai szerint örök-lődéstani jelentősége is van. Elmebajosok, kretinek, értelmi fogyatékosok látszólag egészséges rokonainál a kapilláris fejlődés sokszor mutat gátlásos képet, ami a szerzők szerint a heredodegenerációs megbetegedés latenciáját fedi fel az egyénben. Golyvás vidékeken az egyes vidékeknek degenerálódási fokát ugyancsak a kapillármikroszkopos vizsgálat segítségével igényekeznek a szerzők objektíve megállapítani. *A kapillármikroszkopos diagnosztikának kettős gyógypedagógiai jelentősége van.* Először módot ad arra, hogy a heredodegenerációs, tehát vele nemzett fogyatékos-sági formákat, akár értelmi-, akár érzelem-, ösztön-, akarat, vagy morális fogyaté-kösságról legyen is szó — elkülönítsük a később szerzett, u. n. exogén típusoktól. Az endogén fogyatékoságnál archikapillárisok vagy mezokapillárisok, az exogén fogyatékoságnál pedig a *neokapillárisok* dominálnak. Másodsor jelentős a kapillármikroszkopos diagnosztika azért, mert módot ad azon fogyatékos egyének kiválasztására, kiknél speciális *gyógykezelés útján* az egyén testi és szellemi fejlődési fokát magasabb szintre emelhetjük. *W. Jaensch* szerint a thyroxin és jód, valamint jódthyroxin mellett különösen a jódot és lipoidot tartalmazó *Lipatren* kezeléstől látott kielégítő javulást. E kezelés mellett a *kapilláris struktúrák* tovább-

fejlődése parallel halad az egyén pszichoszomatikus személyiségének fejlődésével. A kapillarmikroszkopos vizsgálat tehát a fogyatékosok tanában W. Jaensch szerint objektív ellenőrző indikátora a gyógykezelés eredményességének. Feltűnő W. Jaensch azon megállapítása, hogy valamely fogyatékos egyén annál alkalmasabb Lipatren, vagy hasonló gyógykezelésre, mennél kifejezettebbek a fejlődési gátlás tünetei a kapilláris képen. Végül Jaensch azon véleményének ad kifejezést, hogy *népegészségügyi szempontból a kapillarmikroszkopia alkalmas eljárás valamely népegészségügyi igászága és jelentősége körül, mégis el kell ismernünk e tanítások úttörő jelentőségét a pszichoszomatikus személyiség konstitúciós élettana és kórtana, különösen pedig a gyógypedagógiai orvostudomány terén. Magam, ki a Jaensch-féle vizsgálatokat hosszú idő óta ellenőrzöm és kutatási irányát folytatom, csatlakozom G. v. Bergmann azon véleményéhez, hogy: minden út felette jelentős számunkra, ha az biológiailag megfogható korrelátumot ad nekünk eddig csak pszichológiailag körülírt kórtani történések helyett.*

A tanulságos ábrák és tabellák nagy számával, világos, szabatos stílusban megírt munkát különösen figyelmébe ajánljuk a fejlődő gyermekkel foglalkozó iskolaorvosoknak, gyógypedagógus- orvosoknak, gyógypedagógusoknak, pszichológusoknak, fiatalkorúak bírának, antropológusoknak, eugenetikusoknak és szociál-higiénével foglalkozó orvosoknak.

(Dr. Szondi L.)

Dr. Irene W.-Kaufmann: *Die leichtesten Formen des Schwachsinn auf kongenital-luetischer Anlage.* (A gyengeelméjűség legenyhébb formái öröklött vérbajos alapon.) Különlenyomat a „*Monatsschrift für Psychiatrie und Neurologie*“-ből. (1928. év 67. szám.)

Szerző vizsgálatait a Mosonyi-utcai kiségitő iskola 93 gyengeelméjű és gyengeelméjű növendékén végezte. Célja volt megkeresni a vérbajos eredetű gyengeelméjűek és a nemvérbajos gyengeelméjűek közötti viszonylatot. A vérbajos eredetű különböző, pontosan megállapított gyanúponatok alapján határozta meg és csak bizonyos számú gyanúponatot mutató gyereket számított a vérbajosok közé. Vizsgálati eredményei a következőkben foglalhatók össze:

Testileg (súlyban és magasságban) a vérbajos gyermekek meghaladják a nem vérbajosokat. *Szellemileg:* 1. *Általános iskolai előmenetel* szempontjából nem mutatkozott különbség. 2. *Általános intelligenciája* (Binet—Simon szerint) kifejezetten gyengébb a vérbajos gyermekeknek. 3. *Olvasó képesség* (Ranschburg módszere szerint) szintén sokkal gyengébb a vérbajosoknál. 4. *Közvetlen emlékezet* terén (Ranschburg módszere szerint) gyengébbek, ellenben *megtartó emlékezetük* kifejezetten jobb. 5. *Számoló képességben* (Ranschburg módszerrel vizsg.) gyengébb eredményt adtak. 6. *Az írás-gyorsaság* nem mutatott különbséget a két csoport között. 7. *Rajzolási készségben* a vérbajosok felülmúlják a nem vérbajosokat. 8. *Testi munkaerő és ügyesség* terén szintén a vérbajos gyengeelméjűek vannak előnyben, míg a *finomabb kézimunka* terén mindkét csoport egyformán gyenge eredményt adott.

R. Dr. Färber Zelma.

Prof. P. P. Blonsky (Moskau): *Die faulen Schüler.* (Lusta tanulók). *Zeitschrift für Kinderforschung.* 1929. november 1—16 l.

P. Blonsky egy moszkvai iskola 1361 növendékén végzett vizsgálatot. Az adatok ellenőrzésére egy másik iskola növendégeit is megvizsgálta s az eredmények az övével teljesen megegyezők. Megállapításai a következők: 682 fiú közül 132 volt lusta; míg 679 leány közül csak 28. Minél magasabb az osztály, annál inkább növekedett a lusta fiúk száma. Ugy látszik tehát, hogy a lustaság főleg „férfi-sajátosság”. A lusta növendékek egészségi állapota nem különbözik a nem lustákétól. Arra a kérdésre, hogy miért lusta, a növendékek 80%-a nem tartotta magát lustának, a többi 20%-a pedig azzal válaszolt, hogy „az embernek kedve van künn lenni”, vagy „a tanulás igazán unalmas.” A lusta tanulók túlnyomó részének helyes definíciója a következő lenne: „A lusta tanulóknak legtöbb esetben nagy kedve van a munkához és tanuláshoz, de eleven természete és kitűnő egészsége miatt, még nagyobb kedve van az állandó mozgáshoz s szinte kielégíthetetlen motorikus éhségben szenved.” Nem egészen áll ez lusta leányokra, akiknek nincs ilyen erős mozgási ösztönük; ellenben gyakori a leányoknál a figyelmetlen, fecsegő, beteges típusú s azok, akik szeretik a „kisasszonyt” játszani. A lusta tanulókon végzett munkamód vizsgálata azt mutatja, hogy 10% volt csak, aki egyáltalán nem akart munkába kezdeni, 37%

hamar abbahagyta, ellenben 20% hihetetlen kitartással dolgozott. Már előbb említett motorikus nyugtalanságuknál fogva is természetes, hogy a lustálkodók közül kerül ki a rendbontók nagy százaléka. Motorikus kielégíthetlenségük és hiányos érdeklődésüknél fogva is természetes, hogy a lusták közül kerül ki a rendbontók nagy százaléka. Az orvosi vizsgálat azt mutatja, hogy a lusta rendbontóknak elenyészően kicsiny százaléka pszihopatiás és neuropatiás, ellenben a nem lusta rendbontók között aránylag nagy számban találunk ilyeneket.

Ha a lustaságot az iskolai előmenetellel vetjük össze, azt látjuk, hogy egyenlő arányban találjuk őket mind a jó, mind a közepes, mind pedig a gyenge tanulók között. A visszamaradt lusta növendékek ugyanazt a képet nyújtják, mint általában a visszamaradottak: túlnyomóan vérszegények, betegesek, alacsonyabb értelmi fejlettségi fokon állnak.

Milyen szerepe van a tanítónak és szülőnek a növendékek lustaságánál?

A tanító személyisége mindenestre jelentős, mert míg egyes tanítóknál 3% a lusták száma, addig vannak olyanok, kiknél 18%-ra emelkedik. Az otthoni viszonyokat tekintve véve, a lusta növendékek túlnyomó része vagy olyan családokból kerül ki, ahol a gyerek felügyelet nélkül él, vagy olyanokból, ahol elkényeztetik. Megjegyzendő még, hogy a falusi parasztgyerekek szorgalma elsősorú a városi ifjakkal szemben.

Ha csoportosítjuk a lusta növendékeket, akkor a következő három típust különböztethetjük meg: Egészséges, erőteljes, élénk, mozgékony gyermek, aki állandó futásra, ugrálásra vágyik s akinél a kitartás minden munkához hiányzik, mert gyermekkorában nem szoktatták munkához. Az ilyen típusú gyermek az iskolában szórakozott, a rendbontó elemhez tartozik, a tanítás nem érdekli. Ennél a fajtnál az iskola a hibás, mert az állandó ülésel a gyermek motorikus éhségét kielégítetlenül hagyja. A lustálkodók második típusa jóval ritkábban fordul elő: a gyenge, apatikus, gyakran intellektuálisan is fejletlen gyermek. Itt a testi megerősítés az első feladat. A harmadik típus a legritkább. Ide azok a gyermekek tartoznak, akiket betettek olyan osztályba, melyben haladni nem tudnak, csak azt látják, hogy minden megerősítésük hiábavaló; vagy túlalacsony neki az osztálynévő, akkor meg minék tanuljon, hiszen úgy is tudja.

Gansel Irén.

L A P S Z E M L E.

Világosság, magyar, katolikus oktatásügyi folyóirat. Szerkesztő és kiadó bizottság: Csongrády Árpád, Dinnyés Károly, Willand János, Zámky 1929. évf. 4—5. sz. Elevenen szerkesztett, magas nivójú magyar tanügyi lap, mely Cseh-Szlovákiában szolgálja az iskola és a tanítóság érdekeit. Számos érdekes közleménye között egész terjedelmében közli Gyulai Aladár tanítóképző int. tanárnak lapunk ez évi 1—2. számában írt cikkét „Szabadlevégős iskolák gyengeszervezetű tanulók részére. — Legutóbbi számában közli a lap *Kirschenheuter* Ferencnek a fonomimikáról írt cikkét. („Siketnémák és vakok oktatásügyé”-ből.)

Törüljük el a kettős mássalhangzókat. Azaz helyesebben: „Küszöböljük ki magyar írásunkból az összetett betűket s helyettesítsük azokat magyar szóhangjaink jelölésére alkalmas egyszerű (egyjegyű) betűkkel.” „Alföldi Népművelés” Hódmezővásárhely, 1930. május 1.

Ebben a kedves alföldi tanítói folyóiratban ismételten találunk utalást a kettős mássalhangzók eltörlésére, úgy hogy most már van remény a gondolatnak széles körben való felkarolására. A „Protestáns Tanügyi Szemlének” egyik legutóbbi száma is foglalkozik a kérdéssel s bár úgy látszik nincs tudomása *Ratsek* Rafael törekvéséről, azt mégis támogatja, mert az „ly” betűnek az eltörlését sürgeti. Mi melegen támogatjuk e törekvéseket. — Az „Alföldi Népművelés” június 1. számában *Ratsek* Rafael be is mutatja az általa javasolt új betűtípusokat. Örvedetes dolog, ogyh a kis tanulók munkáját megkönnyíteni hivatott eme szép törekvés a megvalósulás felé közeledik.

(ém.)

Szegedi Új Nemzedék. Politikai napilap 1930. évi május 6.

Ezúttal az újonnan átalakított szegedi „Átmeneti Fiúotthon” életéről számol be a lap, melyet előkelő közönség jelenlétében május 4-én nyitottak meg. A megnyitó ünnepen megjelent dr. Rottenbiller Fülöp igazságügymin. államtitkár, a Magyar Gyógypedagógiai Társaság elnöke, dr. Glattfelder Gyula csanádi püspök

és sok vendég. A vendégeket dr. *Muntyán* István itélőtáblai tanácselnök, az intézeti felügyelőhatóság elnöke és *Vágó* Károly igazgató, lapunk munkatársa fogadták.

A nagy átalakítás óta, mondotta *Muntyán* István dr., most mutatjuk be először a nyilvánosságnak az Átmeneti Fiúotthont, amelyet a szó-szoros értelmében romjaiból kellett újjá építenünk. Az állam és a társadalom segítségével épült újjá ez az intézmény. Az Otthon bizonyíték arra, hogy a társadalom mégis csak érzi kötelességeit és a rendelkezésre álló eszközökkel igyekszik is azokat megvalósítani. Ezzel a mai bemutatkozással a társadalom további jóindulatát és támogatását akarjuk megnyerni. Reméljük, hogy ezzel a jóakarattal sikerül tovább fejleszteni ezt az intézményt.

Vágó Károly igazgató az Otthon eddigi működéséről számolt be.

Az objektív szemlélő előtt is megnövekedik ezen kisméretű intézet jelentősége, kezdte *Vágó* igazgató, ha felemlítem, hogy eddig kétszázat meghaladja a kiskorúak száma, kiknek a lejtő felé induló életútját megváltoztattuk. Egy lerogyolt, primitív és lakókkal megrakott intézetben indult meg ez a munka, de a nemes, áldozatos lelkek lehetővé tették, hogy a mai nehéz viszonyok dacára elfogadhatóbb, felszerelt és kedvezőbb környezetben folytathatjuk munkánkat. Felszerelésünk 30 növendékre van, de szükség esetén 40-et is befogadhatunk. Az intézet a mai napig 71 kiskorút fogadott be; munkaközvetítők száznál többet helyezett munkába; 32 esetben jártunk el fiatalkorúak ügyében a hatóságoknál és hozzátartozóknál, 20 felett állandó felügyeletet gyakorlunk; 34 esetben ruháztunk fel részben és teljesen gyermekeket. Növendégeink zömét a fiatalkorúak bírósága adja; a menhely ellenes gyermekeit küldi megfigyelésre és gyógypedagógiai kezelésre; azonkívül a felügyelőhatóságtól is kapunk beutalásokat. Jöteveitől sem feledkezhetem meg, akik az eddigi munkát lehetővé tették. Helybeli vezetőink, így dr. *Muntyán* István is nemcsak, mint a felügyelőhatóság elnöke, hanem mint magánember és a belvárosi egyházközség vezetője sok szeretetet és anyagi áldozatot hozott az intézményért. Dr. *Somogyi* Szilveszter polgármester, dr. *Kovács* Ödön gyermekmenhelyi igazgatófőorvos, a Szent Vince Egyesület és a Szent József akció vezetése, a kir. tanfelügyelőség, *Telbisz* vezérigazgató révén a Kézművesbank, dr. *Papp* Béla miniorita rendfőnök, a MANSZ, a Lorántffy Zsuzsánna Egyesület és dr. *Basch* ügyvéd voltak lelkes támogatói a Fiúotthonnak, akiknek ezúton is köszönetet mondok. Végül köszönetet mondok az államtitkár úr önméltóságának, aki összegileg a legnagyobb segílyt nyújtotta intézetünknek. Kérem, szeresse továbbra is kis otthonunkat és segítsen még sok veszendő lelket megmenteni és sok fájó könnyet letörölni.

Dr. *Rottenbiller* Fülöp államtitkár a szegedi nők és férfiak szociális érzékét méltatta és az igazságügyi miniszter háláját és köszönetét tolmácsolta lelkes támogatásukért.

A vendégek ezután *Vágó* igazgató kalauzolása mellett megtekintették a ragyogóan tiszta és rendes Otthon belső helyiségeit és a legnagyobb elismeréssel adóztak a mindezt megteremtő agilis igazgatónak.

Az új gyógypedagógiai alkotáshoz lapunk nevében is sikert kívánunk. (ém.)

A K É P V I S E L Ő H Á Z B Ó L.

AZ ORSZÁGGYÜLÉS KÉPVISELŐHAZÁNAK ÜLÉSE 1930. MÁJUS 7.- ÉS 8-AN.

A napirenden van a népjóléti és munkaügyi miniszterium 1931. évi költségvetése.

Pintér László: A mult évi költségvetés parlamenti tárgyalása során a Képviselőház és a miniszter úr is magáévé tette határozati javaslatomat, amely szerint a Ház utasította a kormányt, hogy a testileg fogyatékos gyermekek ügyét tegye tanulmány tárgyává, keresse azok gondozásának feltételeit és módozatait és főleg rendelje el az országos adatgyűjtést. Ezt a javaslatomat később a Felsőház is magáévé tette. A törvényhozás egyhangú határozatában ezidőszert az a legfontosabb, hogy országos adatgyűjtésre utasította a kormányt. Fontos ez azért, mert csakis így tudjuk meg majd, hogy milyen nagy azoknak a száma, akik a társadalom és állam segítségére szorulnak és ezek számának ismerete alapján lehet csak meghatározni a gondozás módozatait és a segítsére szükséges intézmények kereteit. Ezenkívül ma aktualissá teszi ezt az adatgyűjtésre vonatkozó határozatot az a körülmény, hogy az célszerűen lesz lebonyolítható az 1930-iki népszámlálás alkalmával és annak keretében.

A miniszter úr az ő közismert szociális érzékével ígéretet tett, hogy az év fo-

lyamán a kérdés felderítésére szolgáló munkálatokat, az adatgyűjtést megindítja. Hogy ezt mennyire komolyan vette, mutatja az, hogy már a múlt évben leiratban értesítette az Országos Statisztikai Hivatalt a parlamentí határozatról és ebben a leiratban kifejezte azt az óhajtását, hogy ez az adatgyűjtés a népszámlálás keretében induljon meg. Ilyen statisztikai adathelyettesítés más országokban, így különösen Németországban már ismételtlen megtörtént, — Németországban 1906-ban és 1925-ben — úgyhogy az adatgyűjtés technikájára vonatkozólag már igen értékes statisztikai tapasztalatok állanak rendelkezésünkre. E szerint a statisztikai felvételt lényegesen megkönnyíti és költségeit kisebbíti az, hogy azt egy úgynevezett tájékoztató adathelyettesítés és összeírás vezeti be. Ennek az a célja, hogy az ország lakosságában a testileg fogyatékosokat, nyomorékokat számszerint összeírja s a részletes kérdőívet már csak azoknak küldik meg, akiknek a népszámlálási lapjában egy ilyen adatot fognak találni. Számítás szerint körülbelül 30.000 ilyen eset elsz, 30.000 ilyen kérdőívet kell tehát kiállítani és majd külön feldolgozni. Ezt egészen természetesen a népszámlálással együtt megtenni nem lehet, mert azzal, hogy megtudjuk valakiről, hogy nyomorék, tulajdonképpen nagyon keveset tudunk meg, mert ez feltételez és szükségessé tesz egy részletes adathelyettesítést, amelynek lehetőleg orvosi ellenőrzés mellett kell megőrlennie.

Mármost ha ez a népszámlálással kapcsolatban történt volna, összesen 7 millió embernek kellett volna az ilyen íveket megküldeni, ami óriási költségekkel járt volna. Így az előzetes tájékoztatóval meg lehet oldani minden ilyen kérdés, a részletes adathelyettesítés feldolgozása pedig majd egy külön intézkedést tesz szükségessé. Arra kérem a miniszter urat, bár tudom, hogy nagyon nehéz beosztani azt a keveset, amit ő a költségvetésben belül tárcája keretében kapott, — hiszen csak össze-vissza négyezer pengőbe fog kerülni az egész dolog — méltóztatassék lehetővé tenni azt, hogy a részletes adathelyettesítés még a következő esztendőben megtörténjék, mert, ha ez nem történik meg a következő esztendőben, akkor megint kitölödik a kérdés esztendőről-esztendőre, megint időt veszünk s nem visszük közelebb a megoldáshoz ezt a fontos szociális, nemzetgazdasági és etikai kérdést, melynek megoldása pedig szociális kötelesség.

Petrovác Gyula: Az egészségügyi intézményekkel kapcsolatosan néhány gondolatot akarok csupán felvetni, amelyek a népjóléti tárca munkakörének helyesebb kiegészítésére vonatkoznak.

Itt látjuk azt, hogy a népjóléti tárca munkakörébe tartozik az állami elme- és ideggyógyintézetek feletti felügyelet, ellenben egyáltalában nem tartozik ezidőszent a népjóléti tárca keretébe az érzékszerveik hiánya folytán korlátozott munkaképességű egyének ügye, értem ez alatt a társadalomnak azokat a szerencsétlenjeit, a vakokat, a nyomorékokat, a siketnémákat, a gyengeelméjűeket, amely szerencsétlen emberek nemcsak a társadalomnak képezik ezidőszent a terhét, hanem legtöbbször lefoglalnak a társadalom ép egyénéi közül is egy-egy munkaképes embert, akinek munkaköreje le van kötve arra, hogy ezeknek a szerencsétleneknek gyámolítója, támogatója legyen. A mai helyzetben az állam ezekről csak addig gondoskodik, ameddig azokat az elemi ismeretekre kiképezik, és a kiképzésnek ebben a formájában ezek a szerencsétlenek a kultusztárca alá tartoznak. Ez azonban helytelen rendszer. Mert ha a rokkantakat, az aggokat, a betegeteket, (*Jánosy Gábor:* A szegényeket!) a szegényeket, az elmebetegeteket a népjóléti tárca kezelése alá vontuk, igazságtalanság ezekkel a többi szerencsétlenekkel szemben, ha azokról az állam vagy egyáltalán nem gondoskodik, vagy pedig csak az elemi ismeretekre való kiképzésükről gondoskodik győgyepedagógiai intézetei útján.

T. Ház! Különösen melegen érzek a vakokkal szemben, akiknek társadalmi működésénél magam is részt veszek és látom, hogy egy kis vak gyermek sorsa még nincs elintézve azzal, hogy őt a vakok intézetében az elemi ismeretekre kiképzik. Ezeknek a szerencsétleneknek legnagyobb részéből a társadalomnak hasznos polgárait lehet kinevelni, ha azokat például ipari oktatás útján ipari pályára kiképezzük és gondoskodunk arról, hogy ezen az ipari pályán megélhetésük is legyen. Ma ez kizárólag társadalmi feladat, ma a Vakokat Gyámolító Országos Egyesület foglalkozik ezzel a problémával, és most már nemcsak — mondjuk — a primer vakmunkák — a kiegészítő, seprőkötés, kosárfonás — végzésére tanítja ki a vakokat és nemcsak a primer szellemi munkákban, nevezetesen az énekben és zenében képezi ki őket művész irányban, hanem az iparnak egyéb ágait is felvette munkakörébe, így pl. textilmunkásokat is képez ki a vakokból, a szellemi téren pedig írógépmunkásokat, akik a legtokéletesebb módon tudják elvégezni a gépírás munkáját diktálás után. Ezekből tehát lehetne a társadalomnak teljesen hasznos polgárokat nevelni. (*Úgy van! Úgy van! jobbtól!.*)

Úgyanezt lehet megcsinálni a nyomorékokkal. A Nyomorék Gyermekek Ország-

gós Otthona, amely szintén társadalmi intézmény, bődíszmunkákra és hasonló kisebb kézügyességet igénylő munkákra a legtokéletesebben képezi ki a nyomorék gyermekeket. Ezeknek a társadalmi egyesületnek az a főbajuk, hogy a mai nehéz viszonyok között a társadalom áldozatkészségére rendkívül nehéz számítani, amikor maga a társadalom is beteg. Ennek következtében szükséges volna az, hogy ezeknek irányítása, e szerencsétlenek gondozása éppen úgy, mint a hadigondozás, a társadalombiztosítás és a közegészségügygel való törődés állami feladattá nyilváníttassék, és mint ilyen nem kerülhet máshová, mint a népjóléti tárca keretébe.

Nagyon szeretném ezt a gondolatot a mélyen t. miniszter úrnak azzal ajánlani figyelmébe, hogy amennyiben lehetséges, méltóztassék a társadalomnak ezekről a szerencsétleneiről gondoskodni és a népjóléti tárca költségvetésében ezeknek intézményeire is fedezetet találni, sőt leghelyesebb volna ezt a kérdést a ma amúgy is elgyengült társadalomnak kezéből kivenni és az állam impériuma alá helyezni.

AZ ORSZÁGGYÜLÉS KÉPVISELŐHAZANAK ÜLÉSE 1930. JUNIUS 4-ÉN.

Napirenden van a közoktatásügyi tárca folytatólagos tárgyalása.

Szilágyi Lajos: A 15. cinnel felszólalt és kifogásolta, hogy a szakiskolák és gyógyítva nevelő iskolák beruházásainál az 1930—31. évi előirányzat lényegesen különbözik az 1929—30. évre megállapított összegtől. Az előző évi előirányzat, illetőleg a megszavazott költségvetési tétel 450.000 pengőt tett ki, míg a folyó évi költségvetési előirányzat csak 40.000 pengőt tesz ki, tehát 11-szer annyi volt a tavaly megszavazott költség, mint amennyi lesz az idei előirányzat.

Gr. Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi miniszter: Teljesen igazat adok Szilágyi Lajos igen t. képviselő úrnak: talán a legfájdalmasabb törles a budgetben reám nézve ez volt. De a beruházások szempontjából az 1930—31. évi budget egy kényszerbudget, kényszerbudget annyiban, hogy kénytelen voltam sak azokat a tételeket fenntartani, amelyek folyamatban levő építkezések befejezésére szolgálnak, minthogy a nagy redukcio folytán egyébre nem jutott. Természetes, hogy amint ebből az imposzából kikerülünk, amint már szabadon diszponálhatunk a megmaradt csekély beruházási tételek felett, a gazdasági népiskolákra sokkal nagyobb összeget fogok fordítani.

Hegymegi Kiss Pál: Igen röviden csak azokra az állami kiegészítő iskolai tanítóokra szeretném a kultuszminiszter úr figyelmét felhívni, — hiszen évekkal ezelőtt ezt már megtettem — akik a szellemi fogyatékosok tanítói, akik gyógypedagógiai munkát végeznek, ami mindenestre sok fáradsággal és sok nehézséggel jár. Ezeknek az illetményei körül van baj, amit ők a maguk részéről mindig panasznak, mert a békeidőkben ez a súlyosabb s nehezebb munka a fizetésnél tekintetbe volt véve, azonban az 1927. évi 9000. számú miniszterelnöki rendeletből, ahol a fizetések rendeztetek, ezek a gyógypedagógiai tanítók egyszerűen kimaradtak.

Igaz ugyan, hogy a rendelet 10. pontja felhatalmazást ad a kultuszminiszter úrnak és a pénzügyminiszter úrnak, hogy a rendeletekből kimaradottokról is történjék később intézkedés, ezt az intézkedést azonban ezek az állami kiegészítők, az ilyen szellemi fogyatékosokat tanítók már évek óta várják. Körülbelül 31 családról van szó, amely családok két esztendő óta 600—900 pengővel károsodnak meg az ő meggyőződésük szerint.

Én ezekre kérném a miniszter úr szíves figyelmét, hogy ebben a kérdésben és ezen a helyzeten valahogyan segíteni méltóztassék. Hallották ugyan, hogy most kapnak állítólag valami kisebb összegű és nyugdíjba be nem számítható pótlékot, de mégis kérem, hogy amennyiben lehetséges, amennyiben ez a többi kategóriáknál is figyelembe volt véve, régi joguk valamelyest biztosíttassék. Tudom azt, hogy már a költségvetésben ezt nem lehet megtenni, de talán a jövőre nézve bátorodom a miniszter úr szíves figyelmébe ajánlani.

V E G Y E S K Ö Z L E M É N Y E K .

Íráskiállítás. József Ferenc kir. herceg és Klebelsberg Kuno gróf kultuszminiszter védnöksége, *Körösi Henrik* min. tanácsos elnökletével írástörténeti és tanulmányi kiállítás létesült a „*Berzsenyi Dániel*” áll. reálgimnáziumban, amely egész május hó folyamán volt megtekinthető. A kiállítás rendezési és szervezési munkáit *Lutter Ignác* rgimn. tanár vezette. A kiállításnak a küszöbön álló írásreform szem-

pontjából van nagy jelentősége, mert a külföldön már évek óta eredményesen használt modern írástanítási módszerek összegyűjtött példatarát összehasonlíthattuk egyszerűen a régi u. n. szépírási mintákkal, másrészt a magyar jellegű reform-írás-típussal.

A régi szépírásnak itt szemléltetően feltüntetett hátrányai (pl. a hátgerincferdülés, szemhiba, írógörcs stb.) jelölték meg a pedagógus számára az újszerű írástanítás elveit. Träger Ernő miniszteri tanácsos, az írásügyek kormánybiztosa, a kiállítás megtekintésekor kijelentette, hogy támogatni fogja az egyszerű, kerek-típusú kézírás tanításának bevezetését a népiskolákba és a szépírási órák visszaállítását is szorgalmazni fogja a középiskolák alsó osztályai számára. Ez írástípusnak hazai képviselője Lutter Ignác tanár. A mi intézeteinket, ahol fogyatékos gyermekek tanulnak, természetesen közelről érdekli az új írástanítási eljárás és ezt élénk figyelemmel kísérjük.

Az írás problémáival foglalkozók irányító jellegű benyomásokat szereztek különösen a kiállítási íráslelektani részében, amelyben a Gyógyped. pszichol. laboratórium és orvospszichol. intézet (dr. Schnell János, dr. W. Kaufmann Irén), a beszédhibák javítására szolgáló áll. szaktanfolyam (Schulmann Adolf), a Vakok József nádor kir. orsz. intézete (Herodek Károly), a Siketnémák váci kir. orsz. int. és az Orsz. Siketnéma-Otthon (Nagy Péter, Molnár István), a Magyar Írástanulmányi Társaság (Románé G. Klára) szemléltették az íráskészség testi és lelki vonatkozásait. (Schulmann A.)

A kecskeméti állami kisegítő-iskola testületének látogatása a budapesti állami kisegítő-iskolában. Május 5-én és 6-án kedves vendégei voltak a bpesti áll. kisegítő-iskolának. A kecskeméti kisegítő-iskola testülete Sárkány Pál igazgató vezetésével meglátogatta a bpesti iskolát; hospitáltak az elméleti oktatási órákon, megnézték a tornát, a kézügyességet és megbeszéléseket tartottak a bpesti kollégáknézték a tornát, a kézügyességet és megbeszéléseket tartottak a budapesti kollégákkal. — A látogatást május 15-én viszonzták a budapestiek, akiket a kecskeméti páratlan szíves vendéglátásban részesítettek. Elsősorban a kecskeméti kisegítő-iskolát nézték meg és hallgatták az egyes osztályokba a tanításokat. Azután a város nevezetességeit majd a siketnémák intézetét tekintették meg, ahol Lett József igazgató szivességéből, az általa propagált módszer eredményeiben; a siketnémák feszélyen társalgásában gyönyörködtek. A kecskeméti múzeum értékes gyűjteményei, a kaszinó és városháza, a nagytemplom, a Széktő-fürdő, a Katona-síremlék, a pincészövetkezet pincészete az óriási Rákóczi-hordóval stb. felejthetetlen emlékként élnek a pestiek lelkében. Eltekintve a külsőségektől, ennek a látogatásnak a jelentőségét abban látjuk, hogy a magyar kisegítő-iskolák is kezdik érezni az együvértartozás szükségességét és ennek előmozdítása céljából szorosabb kapcsolatot keresnek egymással, elsősorban pedig a budapestivel, mint a legrégebb magyar kiseítő-iskolával. Megjegyzendő, hogy a látogatás alkalmával kitűnt, hogy nemcsak a kecskeméti tanultak a budapestiektől, hanem a budapestiek is tanultak a kecskemétiektől követendő dolgokat.

Ennek különben úgy tudom az országos Szakfelügyelő úr is barátja, mert ebből csak haszon háramolhatik az ügyre.

A kölcsönös megbeszéléseknek kiünönös aktualitást ad az a körülmény, hogy a kisegítő-iskolák most átszervezés alatt vannak. A kisegítő-iskolák szervezeti szabályzata, a tanterv, a tanárképzés ügye, a módszerbeli újítások, Decrolynak és munkatársainak irányító adó működése stb., mind-mind új fejlődési lehetőségeket rejt magában, amelyekhez jó, ha mások is hozzászólnak, de amelyeket nekünk meg kell beszélnünk, meg kell egymásközt vitatnunk, mert csak így tudunk célszerűen közreműködni az értelmi fejlődésükben korlátozott gyermekek megmentésén.

Mivel pedig a kecskeméti látogatása ezek előtt a lehetőségek előtt nyitotta meg az utat; azért üdvözöljük melegen a kezdeményezést.

Meg vagyunk győződve, hogy ha a kecskeméti kezdeményezésének folytatása lesz, abból csak áldás fakad az egész ügyre.

Eskóros és hülye-otthon. Epileptikusok (eskórosok) és hülyék számára május első napjaiban megnyílt Budakeszin egy otthon. Az otthon az erdő közelében, a József szanatóriumtól nem messzire, könnyen megközelíthető helyen fekszik, a főút mellett. Az autóbusz megáll a ház előtt. A „Szép Ilona” villamos megállótól autóbussen 8 perc alatt megközelíthető, 60 fillér költséggel. Az otthonban szép tiszta szobák, árnyas kert s kiadós koszt áll az ellátandók rendelkezésére. Egy diakonissza ápolja az otthon lakóit orvosi felügyelet mellett. Bővebb felvilágosítást nyújt az Otthon vezetője: Wallrabenstein Jakab lelkész Budapest, VII. Felsőerdősor 5. II. 21. (Telefon: Aut. 216—79.)

Kitüntetett siket. Többéves szünetelés után a főváros tanácsa 1929. év elején újból kiírta a pályázatot a Ferenc József jubileumi alapítvány ipari és kereskedelmi ösztöndíjaira. A bírálóbizottság június 4-én döntött a díjak odaítéléséről s az egyik 600 pengős ösztöndíjat egyhangúlag *Emst* Kálmán siket elektroteknikusnak ítélte oda.

Az egészséges életmód eredménye. Németországban az emberi életkor tartama, az 1871. esztendőtol 1926-ig számítva, átlagos értékben 35,58-ról 55,97-re emelkedett. Akkor kell különösen nagyra értékelnünk ezt a kolosszális emelkedést, ha figyelembe vesszük, hogy a szociális higiénének Németországban éppúgy megvannak az átkos ellenségei, mint más országokban. Ugy látszik azonban, hogy Németországban eredményesebb a gyermekhalandóság, a tüdővész és a venereás betegségek elleni küzdelem. (Ev. Cs. L. 1929. jún. 6.)

Törvénnyel tiltja a gyöngélművek szaporodását egy amerikai állam. *Lansingből* (Michigan állam) jelentik: A kormányzó törvényjavaslatot nyújtott be, amely Michigan állam területén elrendeli a gyöngélműveknek és azoknak is, akik nincsenek szellemi képességeik teljes birtokában, törvényszéki határozat alapján való sterilizálását. Ez a törvény annak a korábbi rendelkezésnek a helyébe lép, amely úgy szólt, hogy a sterilizálást csak az érdekeltek hozzájárulásával lehet végrehajtani.

Vakok hangversenye a rádióban. Június hó 15-én megint gyönyörködött a rádióhallgató közönség a vakok énekkarának hangversenyében. A „Homeros” énekkar művészeti szempontból a legmagasabb igényeket is kielégíti. *Schnitzl* Gusztáv tanárkarnagy pedig minden alkalommal újabb meglepetéssel szolgál a közönségnek, mely nem tud eléggé csodálkozni azon a bűvös hatáson, amellyel vakjait az ének-művészet ilyen magas tökéletességére felemeli. Örömmel halljuk a vakok igyekezetét is, akik minden alkalommal szebb, tisztább produkciókkal állnak a közönség elé. A június 15-iki rádióhangverseny programja ez volt: 1. Harmat Artur: a) Jaj be hangos ... b) Viszik a mennyasszonyt; c) Jaj de fáj; d) Vékony héjja ... (Vegeyeskar.) 2. Barna: a) Csendes éj van; b) Ne menj rózsám a tarlóra; c) Szeretnék szántani; d) Nem loptam én ... (Női kar.) 3. Sipeki Balázs Béla ny. főispán, a Vakokat Gyámoló Országos Egyesület ügyvezető elnökének előadása: „A vakok és a látók.” 4. Jandl: a) Te vagy a legény; b) Csinom Palkó; c) Csillag ragyog. (Női kar.) 5. Harmat; Petőfi dalok. (Vegeyes kar.) 6. a) Megkondult a kecskeméti ...; b) Száz icce bor; c) Még azt mondják; d) Barna kis lány csitt. (Női kar.) 7. a) Lehullott a rezgő nyárfá; b) Azt mondják; c) A világ megátkozott; d) Gyűjtik a csordákat; e) Uccu bizony ... (Női kar.) 8. Révffy: a) Könnyező falevelek; b) Van nekem egy ... c) Közéig köves, Sárvár sáros; d) Kis kertembe; e) Hallod-e te szentem. (Vegeyeskar.)

Szent Imre-jubileumi Pedagógiai Kongresszus szakosztályai között különösen a kriminálpedagógiai érdekel bennünket, melynek elnöki tisztét dr. Rottenbiller Fülöp államtitkár, a Magyar Gyógypedagógiai Társaság elnöke tölti be, s a melynek előadói sorában találjuk dr. Schell Jánost, Koleszár Józsefet. A kongresszus tárgyalásairól részletesen beszámolunk.

A Siketnémák és Vakok Tanárai Orsz. Egyesülete június 28. és 29-én Debrecenben tartja 27-ik rendes közgyűlését. Michels Fülöp a beszédpedagógiáról, dr. Bernáth István a vakok magánjogi viszonyairól tart előadást. Egyébként is szép program várja az érkezőket.

G Y Á S Z R O V A T.

---

† özv. **Éltes Ellenbach Jánosné szül. Csaplár Teréz**, felelős szerkesztőnk édesanyja f. évi április hó 29-én, életének 83. ik évében a győrmegyei Gyirmóton rövid szenvedés után elhunyt.

† özv. **Zsenaty Ferencné szül. Bíró Emilia** ny. áll. polgári iskolai tanárnő, kiadóhivatalunk vezetőjének édesanyja, f. évi április hó 30-án 70 éves korában, hosszas szenvedés után Hódmezővásárhelyen elhunyt. A hódmezővásárhelyi áll. polgári iskola tanári testülete külön gyászjelentést adott ki az elhunyt tanárnőről.

† **Pápay Mihály** debreceni állami kiegészítő iskolai tanító, gyógypedagógiai tanárjelölt, tevékeny munkás életének 41-ik évében, tanítói munkásságának delelőjén, június 10-én csendesesen elhunyt. A debreceni állami kiegészítő iskola tantestülete külön gyászjelentést adott ki a gyászestéről.

Nyugodjanak békében!